

VEGÅRSHEI kommune

Vegårshei barnehage - en lærende organisasjon

Femårsplan 2020 – 2025

Gjeldende fra 1.8.2020

Vedtatt i samarbeidsutvalget høsten 2020.

«Jeg tror på menneskemøter. På kraften i dem. Jeg tror på tid og tilstedeværelse, på lek og glede. På entusiasme og begeistring. Jeg tror på barna rundt meg. På alle fortellinger de er, leker og deler. Jeg tror på øyne som ser, på det å lytte – innover og utover. Jeg tror på deg, på oss, på meg. Og på alt vi kan få til. Sammen.» *Livsmestring i barnehagen.*

Innhold

1. Planens innhold og bakteppe	3
2. Barnehagens samfunnsmandat	5
3. Barnehagens visjon, verdier og hovedmål	5
Å se barnet som subjekt	6
Handlingsplan for barns medvirkning	7
4. Livsmestring: trygghet, omsorg, danning og helse	8
Robusthet har mange ansikt	11
Handlingsplan for livsmestring i Vegårshei barnehage	13
Allsidige bevegelseserfaringer og god helse	13
Balansen mellom omtanke for andre og ivaretagelse av seg selv	15
Den autoritative voksenstilen	16
Anerkjennende kommunikasjon og god dialog	17
Handlingsplan for inkludering og anerkjennelse	18
5. Språk og mangfold i barnehagen	19
Handlingsplan for språk og mangfold	21
6. Lek og læring i barnehagen	22
Barns lek og rommet som tredje pedagog	23
Å lære om å lære i barnehagen	25
Handlingsplan for positivt samspill, lek og læring	27
7. Femmeren Vegårshei kommune	27
En trygg overgang fra barnehage til skole	28
Femmeropplegg i Vegårshei barnehage	28
Faste punkt på femmerplanen	29
Plan femmeropplegg Vegårshei barnehage	31

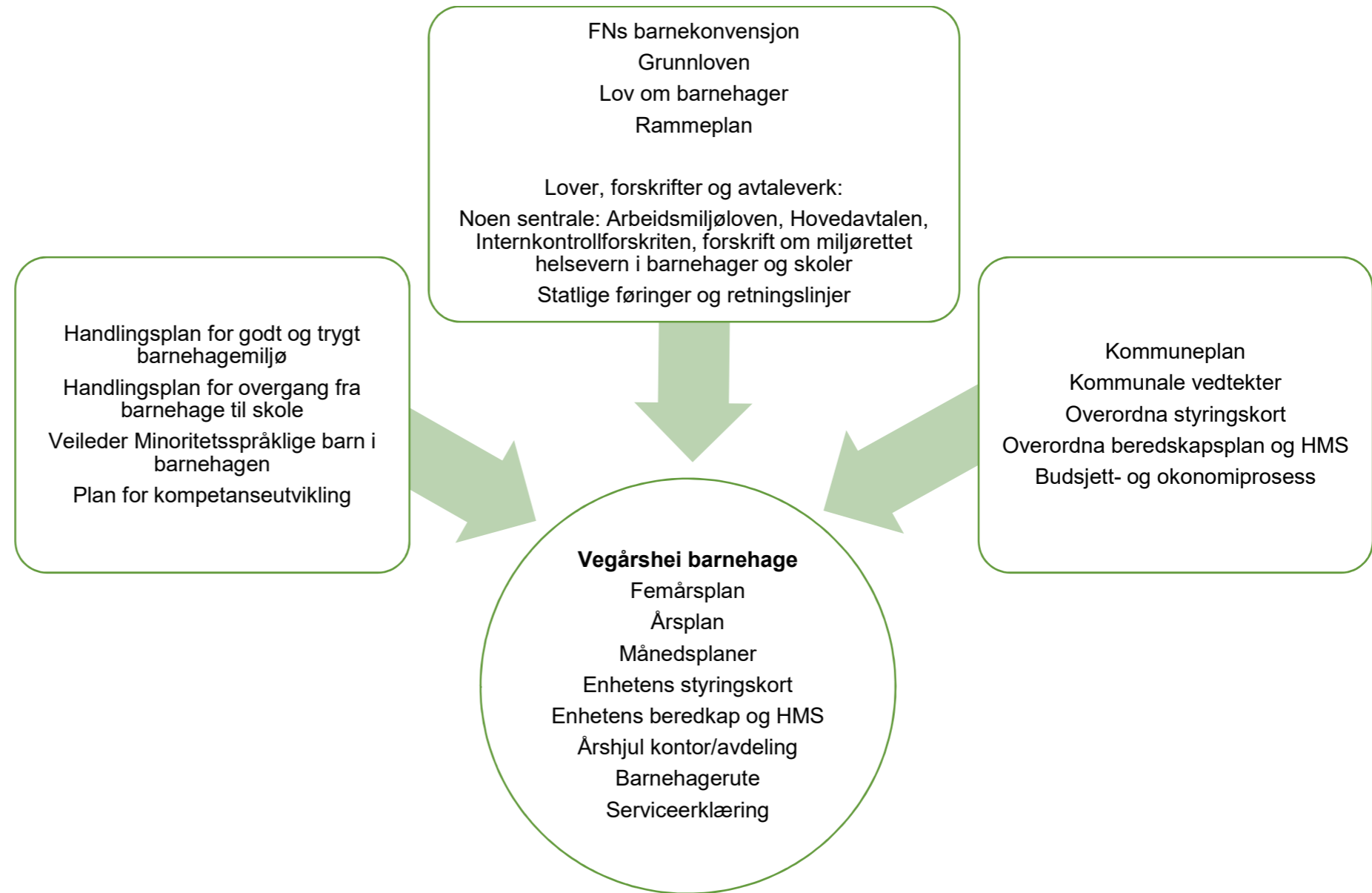
8. Barnehagen skal være en lærende organisasjon	33
9. Plan for vurdering	34
10. Progresjonsplaner knyttet opp mot fagområder, ut i fra alder og modenhet	35
11. Kompetanseplan for personalet i Vegårshei barnehage	40
Kompetanseplan for 2020-2024	41
12. Årshjul i barnehagen.....	42

Om planen lederens innledning til den lange teksten

Planen er først og fremst laget for å synliggjøre og tydeliggjøre hva Vegårshei barnehage ønsker å stå for innholdsmessig. Planen skal gi informasjon om barnehagens pedagogiske arbeid til myndighetsnivå, barnehagens samarbeidspartnere, foreldre og andre interesserte. Planen er for alle som ønsker å vite hva Vegårshei barnehage vektlegger faglig og hvordan vi definerer kvalitet. Både foreldre, personale og politikere skal kunne nyttiggjøre seg denne planen i videre arbeid med å skape en barnehage med høy kvalitet. Planen er i mye større grad enn tidligere et praktisk verktøy/oppslagsverk for de ansatte i barnehagen og skal støtte arbeidet med å følge lovkrav med tanke på pedagogisk innhold i barnehagehverdagen. **Femårsplan – hvorfor det?** Endringer og pedagogisk arbeid vet vi av erfaring, tar tid. Skal god praksis videreutvikles, må en skynde seg langsomt og la tiltak få lov til å virke. Denne planen tar for seg områder barnehageloven bestemmer skal være omtalt i en årsplan. Vi lager en enkel folder hvert år, som vi kaller årsplan, den skal konkret si noe om hvilket utdrag vi har gjort fra denne planen det aktuelle året. Barnehagen benytte månedsplaner og periodebrev for å gi en pekepinn på hva vi har fokus på til enhver tid og hva vi har gjennomført i henhold til barns medvirkning og våre planer.

1. Planens innhold og bakteppe

Barnehagens femårsplan bygger på Lov om barnehager, Rammeplan for barnehagene, Vegårshei barnehage sine vedtekter, overordna planer i Vegårshei kommune og barnehagens visjon og mål. Femårsplanen er primært et arbeidsredskap for personalet. På samme tid gir den foreldre, kommunen som barnehageeier, politikere og andre samarbeidspartnere innsikt i barnehagens innhold og arbeidsmåter. Denne planen er mellom annet bygget på ny Rammeplan for barnehager gjeldene fra 01.08.2017. Planen er rullerende og gjelder for 4 år om gangen. Det blir utarbeidet en årsplan for et år om gangen som er mer spisset mot satsingsområder for hvert barnehageår. Medvirkning og medbestemmelse er ivaretatt gjennom mange demokratiske prosesser i løpet av et barnehageår.

2. Barnehagens samfunnsmandat

I formålsparagrafen til Barnehageloven står det at barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet.

Videre står det at barna skal få utfolde skaperglede, undring, og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter, og skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og modenhet. Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Barnehagen skal støtte og ta hensyn til det enkelte barnet, samtidig som hensynet til fellesskapet ivaretas.

Barnehagen skal sikre barn under opplæringspliktig alder et oppvekstmiljø som både gir utfordringer som er tilpasset barnets alder og funksjonsnivå og trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger. Barnehagen skal styrke barns muligheter for læring og aktiv deltakelse i fellesskap med jevnaldrende. Barnehagen skal også ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging av diskriminering og mobbing.

Det er barnehagens samfunnsmandat, og videre beskriver §2 i loven at barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter. Rammeplanen legger føringer for barnehagens innhold og arbeidsmetoder. Barnehageloven legger føringer for alt arbeidet vi gjør i barnehagen og vi forankrer våre satsingsområder, innhold og metoder utefra den. Femårsplanen fletter inn målsettingene fra lovverket. Årsplanen til barnehagen konkretiserer mål, samtidig som det er et utgangspunkt for månedsplaner og ukeplaner for avdelingene. Det aller viktigste er at det som skjer i arbeidet sammen med barna er i samsvar med barnehageloven (Lov om barnehager, 2006).

3. Barnehagens visjon, verdier og hovedmål

Barnehagens verdier har tatt utgangspunkt i verdigrunnlag for alle barnehager, definert i rammeplanen (s. 7-11) og Vegårshei kommune sine.

Verdigrunnlaget – for alle barnehager: «Bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon»

-Demokrati, mangfold og gjensidig respekt, likestilling og likeverd, bærekraftig utvikling og livsmestring og helse.

I Vegårshei kommune har vi alle et forhold til verdiene som er felles for alle ansatte:

♥ Gjensidig tillit og respekt ♥ Ansvar ♥ Dialog ♥ Kunnskap ♥ Trivsel og glede

Verdiene våre, i teksten under, er jobbet frem i prosessarbeid og har vært gjenstand for rullering flere ganger. Da vi fikk ny rammeplan i 2017 hadde vi personalsamlinger der vi jobbet med verdiene og justerte hvilke mening vi legger i de ulike begrepene. Verdiene var den aller første kjernekomponenten vi «tok tak i» i personalgruppen, da vi fikk ny rammeplan.

Visjonen vår: «Barnehagesekken» – en god start på livet!

Visjonen sier noe om hva vi ønsker hvert enkelt barn skal få med seg fra barnehagetida:

Trygghet: i forhold til hvert enkelt barn/deres foreldre. Se hvert enkelt barns behov, og vise forståelse for deres livssituasjon.

Respekt og omsorg: for andre mennesker, for naturen og for ulike religioner og livssyn.

Ta på alvor: det enkelte barns behov for omsorg, lek, læring og allsidig utvikling.

Gi rom: for opplevelse, gi mulighet for å kunne dele sorg og glede.

Visjonen og verdiene våre danner bakteppe for vårt hovedmål og utøvelsen av vår praksis.

Hovedmål: Barna skal oppleve respekt, omsorg, knytte vennskap, leke og lære ut fra den enkeltes forutsetninger.

Å se barnet som subjekt

Både FNs barnekonvensjon og barnehageloven slår fast at barn skal gis medvirkning i barnehagen. Barn blir sett på som en medborger med rett til å si sin mening og ha mulighet til å kunne påvirke sin hverdag. Dermed blir barns stemme i det daglige arbeidet med barna helt sentral. Hvordan barna opplever vår omsorg, våre planer og hvordan de får påvirke oss, er viktig å tenke på når vi evaluerer.

Medvirkning betyr ikke at barna skal bestemme alt, men at de skal virke med i prosessene. Det er vårt ansvar å skjerme barna fra for mange valg, vi skal skape tydelige rammer for barna som de kan operere innenfor. Barnets uttrykk er viktig når vi skal planlegge og evaluere en aktivitet. Dersom pedagogen får et inntrykk av at barna syntes det var kjedelig, ville springe vekk fra aktiviteten, eller på en annen side at de virket oppslukt, er dette tydelige signaler fra barna og skal være førende for videre arbeid. Vi må hele tiden justere våre planer i takt med barnets innspill og barnegruppen behov.

Å se barnet som subjekt er avgjørende for å ivareta barns medvirkning. Med uttrykket, Å se barn som subjekt, menes at man ser på barnet som kompetent med iboende behov for å høre til felleskapet. Innholdet blir sentralt og det vektlegges at innholdet bør være noe tredje som barnet og pedagogen er sammen om (Berit Bae, Å se barnet som subjekt, regjeringen.no). Da får man fokus over på innholdet som kan være en bok eller en sølepytt og man samhandler omkring aktiviteten. Relasjonen blir likeverdig. Hvis man mangler dette tredje kan vi bli for opptatt for av barnets egenskaper, og kan gjøre barnet til et objekt, ved at man beskriver handlinger og egenskaper hos barnet. Det å gi klistermerker til barn for god oppførsel kan være et eksempel på at vi gjør barnet til et objekt. Vi vurderer barnets handlinger som gode og belønner barnet. Danning vil si at barnet skal bli seg selv samtidig som de skal bli en del av felleskapet, denne prosessen fordrer de samme prinsippene som legges til grunn for barns medvirkning.

Vi lever i en tid preget av endringer i synet på barn og oppdragelse. Parallelt med at barnehagens plass i oppvekstbildet har forandret seg, er også synet på barn og oppdragelse i endring. Innsikter fra ulike fag, både psykologi, pedagogikk og antropologi, har bidratt til det Dion Summer kaller et paradigmeskifte når det gjelder synet på barn. Sentralt i denne endringen er at barn sees som subjekter helt fra begynnelsen av livet, og ikke bare som objekter som skal påvirkes og formes. I dette lyset ser vi at det å behandle barn som subjekt, med respekt for deres opplevelsesverden, blir viktig for å styrke barnets selvfølelse og mentale helse, men også for å unngå mobbing og utvikling av dårlige samspillsmønstre (Berit Bae, regjeringen.no, s. 3).

Hege Cecilie Eikseth (fagleder for FUS barnehagene) har publisert følgende tanker våren 2020: Hun peker på at hun skulle sett at vi i møte med barn i større grad evnet å avlære våre handlingsmønstre slik at vi i praksis viste barn den respekten de fortjener. Hun presiserer at dette ikke handler om at barnet skal bestemme alt, eller at de ikke skal motstand. Hun mener det kun handler om vårt forhold til anerkjennelse og respekt i møte med et barn. Hun mener vi må endre på dette, dersom vi skal følge prinsippene i FNs barnekonvensjon.

Den voksne må tenke gjennom og praktisere følgende i møte med et barn:

- Møt og anerkjenn barnet i forhold til hvordan det opplever verden. Vis at du forstår ved å være nær, og ved å bekrefte.
- Møt barnet som du møter din beste venn. Ville du kjøftet på eller snakket nedlatende til din beste venn?
- Møt barnet med åpent og mildt blikk. Vis at du digger å være sammen med det.
- Møt barnet med forståelse for at livet kan føles urettferdig. Hvis vi hjelper barnet å romme dette, vil det i større grad tåle det.

Handlingsplan for barns medvirkning

Mål	Arbeidsmetoder	Vurdering
<u>Barnet opplever medvirkning:</u> <ul style="list-style-type: none"> • i samspill med andre • i planlegging og vurdering av innholdet i barnehagen • i samsvar med alder og modenhet 	<ul style="list-style-type: none"> - Barnets ytringer/signal blir tatt på alvor. - Voksne som tar utgangspunkt i barns initiativ/interesser. - Voksne som kan være fleksible og legge vekk planer når muligheter oppstår: <ul style="list-style-type: none"> - Prosjektarbeid - Voksne som undrer seg sammen med barn - Barn som tar bilde med telefon/nettbrett - Gir barn tid og rom til lek. - Bruke rommet som tredje pedagog. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pedagogisk dokumentasjon – se etter barns læringsprosesser. - Personalet reflekterer over: <ul style="list-style-type: none"> - Vennskap/gruppeinndeling - Barnas innspill til å bygge ut leken ol. - Hva setter i gang nye prosjekter? - Fysisk miljø (ut i fra barneperspektiv). - Ivaretagelse av progresjon.

4. Livsmestring: trygghet, omsorg, danning og helse

Vi ønsker å være en barnehage som fremmer en karakterdannende kultur. Dersom vi lykkes med at barna klarer å forstå felles verdier, normer og vi på samme tid klarer å fremme barnas tilhørighet til samfunnet, naturen og kulturen, da kan vi være på vei mot god danning og barn som vi kan betrakte som trygge og robuste. Ordet «robusthet» er ikke nødvendigvis et ord psykologer og pedagoger vil bruke, da de heller vil snakke om barnets sensitivitet og sårbarhet, enn robusthet. På samme tid blir det mer og mer vanlig også i vår sammenheng å snakke om *salutogenese*, om hvordan helse og toleranse for stress og sykdom blir til. Begrepet ble skapt av den israelsk- amerikanske sosiologen Aaron Antonovsky (Israelsk/amerikansk, 1923-1994) som mente at helse ikke er et resultat av hva vi utsettes for, men vår evne til å takle det som skjer med oss i livet (Livsmestring i barnehagen, Line Melvold, s. 21 og Per Schultz Jørgensen, Robuste barn, s.123 - 144).

Trygghet – en forutsetning for livsmestring og utvikling

Å fremme livsmestring handler til dels om å legge til rette for at mennesket får utvikle en sunn fysisk og psykisk helse. I dette arbeidet er det viktig å vite hva som grunnleggende for barns vekst og utvikling. Menneskets behov for trygghet er universelt. Uansett hvilket land og kultur du er en del av vil du ha samme behov for trygge tilknytningsforhold. Forskning har gjennom tiår vist oss betydningen av sensitive samspill, og hvor grunnleggende følelsen av trygghet er for barns fungering, vekst og utvikling. De voksne må være trygge i seg selv og romme hele barnet. Vi må få til en åpenhet og nærhet som oppleves som inkluderende for det mennesket vi står overfor (Cecilie Stanghelle, læringsmiljøsentert.no).

Barnehagen skal ivareta barns behov for omsorg

Omsorg er en forutsetning for at barnet opplever seg trygt og trives i barnehagen. Barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna. De grunnleggende behovene til en lite barn kan deles inn i følgende: Tryggheten er helt avgjørende. At barnet føler seg beskyttet i en tilknytningsrelasjon, som beskrevet i teksten over. Forutsigbarhet er sentralt. Vi må ha rutiner som skaper forutsigbarhet, det er viktigere enn store prosjekt. En småbarnsavdeling vil eksempelvis være mer rutinepreget, enn en avdeling med store barn. Et like viktig punkt er stabilitet, stabile samspill og små grupper som opprettholdes over tid. Dette krever voksne med stort fokus på barnegruppen og hvilke behov hver enkelt har (UiS, læringsmiljøsentert.no) Berit Bae deler omsorgen inn i to like viktige deler, den fysiske omsorgen og den psykiske. «Å se at barn trenger fysisk omsorg i form av stell, hygiene, ernæring, tilstrekkelig med søvn/hvile og lignende kan være lettere å legge merke til enn den psykiske omsorgen, som innebærer at de har behov for å forstå, skape mening og lære, slik at de får nødvendig støtte og ikke blir forvirret eller underernært mentalt sett (regjeringen.no/ Å se barnet som subjekt, Berit Bae, s.11).

Barn har behov for trygg tilknytning

For å kunne forstå hvorfor samspill og relasjoner er avgjørende for barnets utvikling er det viktig å ha kunnskaper om tilknytningsteori. Tilknytningsteori synliggjør menneskets behov for nære og trygge relasjoner, og hvordan tryggheten gir barnet muligheter til å utforske

omverden. Tilknytningsteori og teorier om barns trygghetsbehov er ikke kun betinget de aller yngste barna. Vi har alle behov for trygg tilknytning og det å tilhøre noen uansett alder, er en kjerne i det å være et menneske. I barnehagehverdagen er barna avhengig av de voksne har god samspillskompetanse. Tilknytningsteori og objektrelasjonsteori har i de siste tiårene fått en økende innflytelse i både forskning og praksis. Teorien omhandler de tidlige følelsesmessige relasjoner som etableres og utvikles, og barnas indre forestillinger om sine relasjoner til andre mennesker. Disse indre forestillingene ser ut til å kunne prege barnets forventninger til andre mennesker i den senere utvikling, og det er derfor viktig at de tidlige erfaringene er sunne, da vil barnet utvikle en positiv forventning til nære samspill med andre. Tilknytningsteori viser hvor grunnleggende kvaliteten på barnas nære relasjoner er for barns utvikling. De gode relasjonene er et grunnleggende fundament for sunn psykisk helse, og barnets evne og kapasitet til læring. Teorien vektlegger barnets basale søken etter å etablere kontakt med et menneske utenfor seg selv, for selvbekreftelse, trygghet og tilknytning (Cecilie Evertsen Stanghelle, læringsmiljøsentert.no).

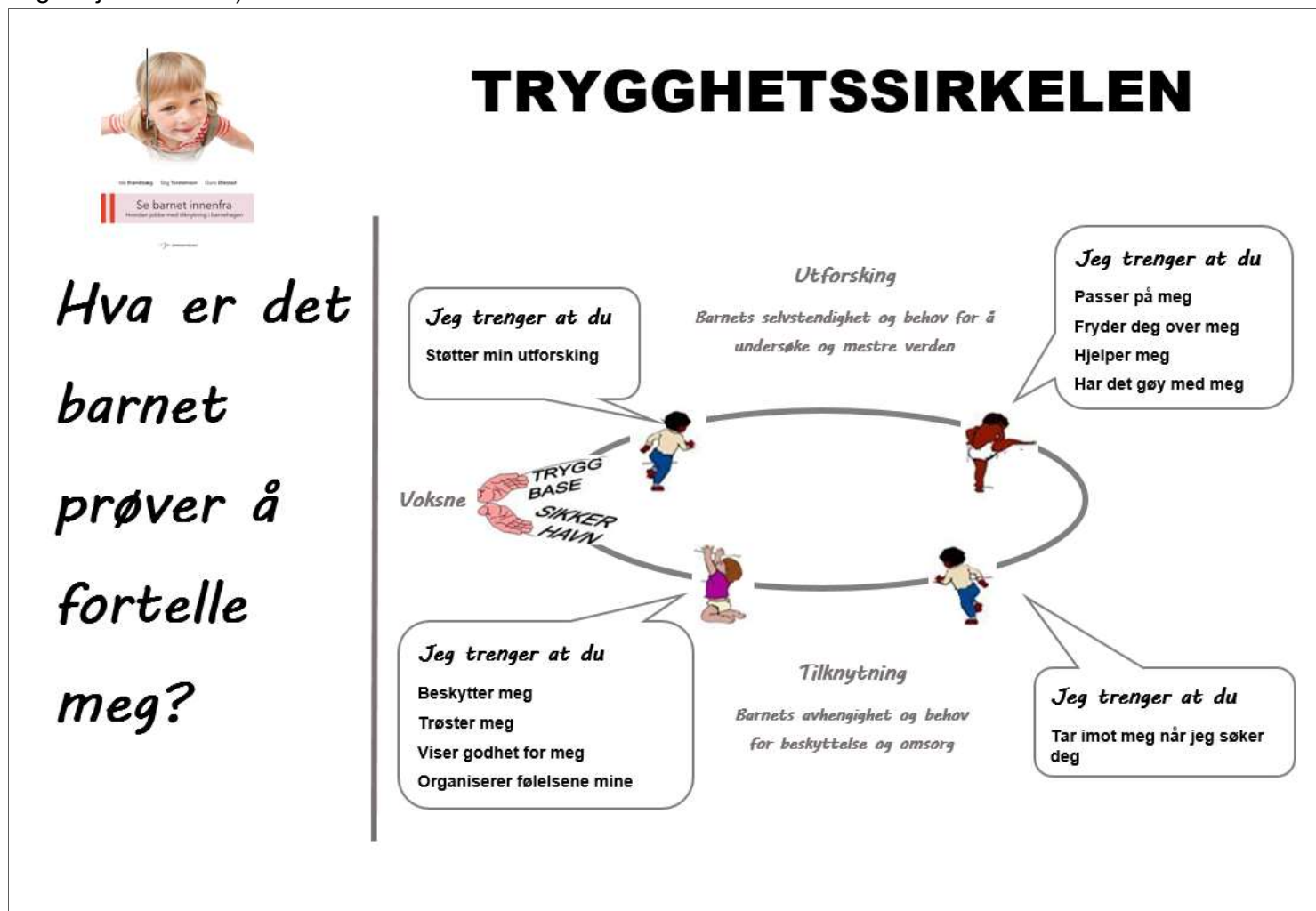
Sensitive samspill er avgjørende for barns trygghet

Barns behov for trygghet og omsorg må ikke ses på som et konkurrerende behov til læring i utdanningsforløpet, heller tvert imot. Relasjoners betydning for barns evne til læring og utvikling i de tidlige barneår er helt avgjørende. Ingenting er viktigere for barns utvikling enn de voksnes evne til å inngå i positive, sensitive samspill med barna. Dermed bør den som er opptatt av læring og utvikling være opptatt av barnets behov for trygghet og gode relasjoner. I denne sammenheng må de voksne ha evne til å forstå barna innefra og ha godhet for deres behov. Barnets behov for kontakt med en tilstedeværende voksen er avgjørende for læring og utvikling. Barnets evne til utforskning og læring blir redusert, og kanskje umulig, om behovet for trygghet ikke er fylt. Først når barnet får opplevelsen av å være omgitt av trygghet i samspillet mellom seg selv og den voksne, kan det flytte sin energi over på utforskning og læring. Barnet er derfor avhengig av at de ansatte i barnehagen har god kunnskap om tilknytning og barns tilknytningsatferd (Se barnet innenfra, Brandtzæg mfl., 2013, s.15-20).

De ansatte i Vegårshei barnehage har kunnskap om tilknytningsteori

Tilknytningsteori (Bowlby, 1990) ansees i dag å være den viktigste psykologiske teorien om hvordan mennesket forholder seg til omsorg, beskyttelse og nærhet på den ene siden, og behovet for å utforske omverden og selvstendighet på den andre siden. Hvert enkelte barn har sin subjektive tilknytningserfaring, som betyr at de har hatt ulike opplevelser og erfaringer. Dette innebærer at barna vil reagere forskjellig på det å begynne i barnehagen og på det å måtte knytte seg til nye omsorgspersoner. Derfor må ansatte i barnehagen ha kunnskap om tilknytningens grunnleggende innvirkning på barnet, og hvordan en kan møte hvert enkelt barns tilknytningsstil i barnehagen. Det er først når barnet opplever en grunnleggende trygghet i barnehagen, at det kan barnet bruke sin energi på utforskning, utvikling og læring. Det finnes to grunnleggende behov hos ethvert menneskebarn, to behov som går i hver sin retning, men som likevel henger tett sammen: 1. Tilknytning: barnets avhengighet og behov for beskyttelse og omsorg. 2. Utforskning: barnets selvstendighet og behov for å undersøke og mestre verden. Behovene er avhengig av hverandre. Dvs. at for å kunne utforske må barn kjenne seg trygt og under beskyttet. Barn må med andre ord ha en viss ro inni seg for å klare å være nysgjerrig på verden. På den andre siden: Mens barnet utforsker verden, kan det bli både redd, sint og trøtt og dermed søke tilflukt

(Se barnet innenfra, Brandtzæg mfl., 2013, s.15-20). Bowlby har sagt: «Trygge tilknytningsforhold er den beste livsforsikring du kan ha» (Cecilie Stanghelle, læringsmiljøsentert.no).

Robusthet har mange ansikt

I følge Per Schultz Jørgensen «formes et barns robusthet gjennom oppveksten, i familien, i barnehagen, i skolen og i alle sosiale og kulturelle sammenhenger. Ikke minst blir robusthet formet gjennom normbaserte forventninger og sosial bekreftelse. Det er en mental styrke som arter seg på forskjellig vis ved at man er: Selvstendig, ansvarlig, sosial, utholdende og romslig (se forklaring under).

Selvstendig: å ha tro på seg selv, det å oppleve styrken i egen uavhengighet, ha vilje til å bidra ut fra hva man kan og kan stå for.

Ansvarlig: kunne påta seg en oppgave, stå inne for den, være innstilt på å leve opp til målet, være pliktoppfyllende.

Sosial: oppleve trygge og stabile sosiale bånd, føle seg trygg på støtte fra de sosiale omgivelsene, være en del av et fellesskap som støtter.

Utholdende: kunne bevare konsentrasjonen om målet, kunne motstå fristelsen til å gi opp, kunne mobilisere nye krefter og finne nye veier.

Romslig: våge å kjenne på motstridende følelser, som egen engstelse og bekymring, kunne fornemme både en viss sårbarhet og kunne gi plass for troen på mestring» (Robuste barn, Per Schultz Jørgensen, s. 117).

Styrke barns robusthet

Dersom vi ser for oss at en reell selvkontroll skal kunne bidra til å utvikle robusthet, må barnets egen bevissthet inn i prosessen og gradvis få overta kontrollen. Når vi holder fast ved det perspektivet, finnes det to veier til å forstå hvordan dette kan skapes i barnet med sikte på å utvikle en indre kontroll. Den ene måten å forstå dette på er psykologisk, med utgangspunkt i barnets bevissthet og selvoppfatning. Det andre perspektivet tar utgangspunkt i karakterdannelsen. Her vektlegges barnets samspill med krav om at barnet konfronteres utenfra. Litt enkelt sagt: Robusthet kan delvis utvikles innenfra, delvis utenfra.

Det psykologiske perspektivet handler blant annet om synsvinkler som mentalisering, mindfulness(Yoga), positiv psykologi (SmART) og selvoppmerksomhet. Vi vil eksempelvis benytte speiling i møte med alle barn og deres følelser, dette for å anerkjenne barnet og barnets opplevelser. Generelt kan en si at psykologiske metoder benyttes mer i behandlingspreget støtte og til særlig sensitive barn.

«Når det gjelder karakterdannelse, er siktemålet at barnet skal tilegne seg normer fra kulturen og det sosiale fellesskapet. Det grunnleggende synspunktet er at barnets dannelsesprosess forutsetter noe som ligger utenfor barnet selv. Det er snakk om verdier, normer, krav og forventninger som barnet må leve opp til og regulere seg etter. *Det er snakk om hele ånden og atmosfæren i kulturen.* På den måten «overtar» barnet en ytre struktur, som blir omgjort til en indre rettesnor. Robusthet er en slik indre rettesnor, der barnet selv utvikler en autoritet med indre egenverdi og evne til utholdenhet.

Med en indre sikkerhet på plass kan barnet selv stå inne for sine gjøremål og forpliktelser, og kunne oppleve sosial bekreftelse fra et fellesskap. Det er snakk om indre kontroll i den forstand at barnet identifiserer seg med oppgaven og kan holde fast ved den. Det er snakk om en indre motivasjon til å gjøre tingene på den måten som faller barnet mest naturlig, den måten barnet ser som sin måte» (Robuste barn, Per Schultz Jørgensen, s. 125 - 144).

Hvordan styrker vi barnets robusthet i barnehagen?

Vi styrker barnets robusthet gjennom å skape en karakterdannende kultur. «Kultur er noe vi eier og deler i et fellesskap. Gjennom kulturen får barna sin viktigste karakterdannelse. Slik etablerer de tillit til seg selv og til verden, de finner sine grunnleggende verdier, lærer å takle utfordringer og å engasjere seg. Det er barnas sosiale liv, som inngår i kulturen, at barn skaffer seg erfaringer. De utvikler sine ressurser til robusthet. Kulturen må tillate at barn sier ifra. Kulturen må romme fristeder dit barn kan søke seg når de ikke vil være med. Eks. på det kan være en hvilestund, der alle hviler på madrasser og lytter til en lydbok. De barna som heller vil hvile på en annen måte, eller ikke har ro til å ligge slik, må få velge en annen form. Dette kan være krevende ettersom vi har mange barn på hver gruppe i barnehagen, men med voksne som tar barnets initiativ og mening på alvor er dette mulig å få til» (Robuste barn, Per Schultz Jørgensen, s. 123).

I Vegårshei barnehage legger vi til rette for et trygt og utfordrende sted der barna kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og vennskap. Vi gir barna støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med sine egne og andres følelser. Vi ønsker å bidra til at barna kan utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger til å mestre livet og være en aktør i et inkluderende fellesskap.

SmART oppvekst (et konkret verktøy)

SmART oppvekst har som visjon å skape robuste barn, unge og voksne, som takler motgang og medgang på en god måte.

” Livet består av både medgang og motgang. De som takler motgangen best er de som har god selvfølelse, et optimistisk tankesett og tro og håp for fremtiden.»

Det handler om å se den beste utgaven av hverandre

Gjennom SmART oppvekst blir barna kjent med ulike karakteregenskaper, som f. eks. mot, omsorg, hjelpsomhet, samarbeid, ansvarsbevissthet, selvkontroll, tålmodighet, utholdenhet, respekt og takknemlighet.

I barnehagene trener barn og voksne på å se etter, og sette ord på egne og andres styrker / egenskaper der det faller naturlig.

Handlingsplan for livsmestring i Vegårshei barnehage

Mål	Arbeidsmetoder	Vurdering
<p><u>Barnehagen skal ivareta barnets behov for:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Trygghet • Omsorg • Danning • Helse 	<p><u>Verktøy:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Trygghetssirkelen - Gode tilvenningsrutiner - Gode rutinebeskrivelser (se under) - Godt foreldresamarbeid <p><u>Relevante rutiner:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Rutiner nye barn - Rutiner ved soving i bhg - Rutiner ved måltid i bhg - Rutiner oppgaver ansatte <p><u>Stikkord til planlegging:</u> Varme voksne: Fysisk nærhet til barna/Positive dialoger/Vennlighet /Entusiasme/Positive kommentarer og respektfull atferd. Se «bak» atferden: Gi støtte og respons/Tilpasse tempoet og rytmen i hverdagen/Hjelp barn som ikke har det bra. Vise fleksibilitet: Følge opp barns ideer/Bruke barns livsverden og interesser/ Skape samhold mellom barna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Trygghetssirkelen blir brukt som redskap for å få rutinesituasjonene til å fungere best mulig. - Tilvenningstiden blir evaluert underveis og i etterkant av tilvenning. - Rutinene blir evaluert og diskutert på avdelingsmøter og møter på tvers. - Bruke praksisfortellinger som grunnlag for refleksjon rundt voksenrollen. - Foreldre blir oppfordret til å gi beskjed til oss hvis det er noe de vil diskutere eller har spørsmål om. - Refleksjon i personalgruppen rundt tema varme voksne, barnet som subjekt, se barnet innenfra ol. - Brukerundersøkelse (Udir) – hvert andre år. - SU blir brukt aktivt til å evaluere underveis.

Allsidige bevegelseserfaringer og god helse

«Barn i ulike aldre formidler at de ofte har en enorm bevegelsesglede. Det å føle glede ved bevegelse er sentralt for at en skal ønske å bevege seg igjen og igjen. Gjennom bevegelsesglede understreker barna den kroppslige bevegelsens egenverdi. Barna uttrykker med sitt kroppsspråk at de elsker å leke igjen og igjen, og i leken er kroppen i bevegelse. Barna i barnehagealder er ofte fanget av bevegelsen og leken. De er

oppslukt av å kunne hoppe over bekken, å få hoppe i søledammene og få lov til å sykle sammen med gode venner» (Barns utelek, Merete Lund Fasting, s. 31).

Barn har behov for å oppleve trivsel, glede og mestring i forbindelse med allsidig bevegelseserfaringer, året rundt, inne som ute. I Vegårshei barnehage går vi mye på tur i nærmiljøet og alle avdelinger har fast turdag. Vi har tilgang på skog og mark, fjell, bondegårder mm. Dermed har vi et godt utgangspunkt for å gi barna rike naturopplevelser og bevegelseserfaringer. Behovet for bevegelse er naturlig nedlagt hos barn og favner både fysiske og psykiske sider av personligheten. Barna utvikles gjennom bevegelse. Vi har satt fokuset på fagområdet «kropp, bevegelse, mat og helse», i den overordna kompetanseplanen for alle barnehagene på Vegårshei. Vi har i perioden frem til 2020 bestemt oss for flere kurs og prioriteringer knyttet til temaet. Barna skal tilegne seg grunnleggende motoriske ferdigheter, å oppnå bedre kroppsbeherskelse. Barna får blant annet klatre opp fjell, og opp i trær og gå i ulendt terreng. Vi har også tilgang til idrettshall i Myra som gir barna gode muligheter for allsidige bevegelseserfaringer. Vi har fått til et opplegg med fokus på vanntilvenning og førstehjelp for femåringene. De får reise på tur til bassenget ved Abel skole på Sunde bru, det samme bassenget vil de reise til med skolen når de etter hvert starter der.

Ski og sykkel i Vegårshei barnehage

Breddeidretten står sterkt på Vegårshei og denne delen av kulturen legger vi vekt på å bringe videre til barna. For å kunne gå på ski og sykle trenger barna øvelse i kompliserte, sammensatte bevegelser og god balanse. Den motoriske gullalderen varer frem til barnet er tolv år, det har vi valgt å benytte oss av ettersom vi har svært gode uteområder (Barns utelek, Merete Lund Fasting, s.35). Sykling på sommerhalvåret og langrenn om vinteren har blitt en selvfølgelig del av det vi oppfatter som viktig innhold, i vår barnehage.

Gode vaner knyttet til personlig hygiene, har lang tradisjon i barnehagen. Hygienerutiner som å vaske hender før måltider, etter toalettbesøk og når en kommer inn etter å ha vært ute, er en viktig del av hverdagen. Dette jobber vi med slik at barna lærer hvordan de kan ivareta egen helse og livskvalitet. Barna i Vegårshei barnehagen får et variert, allsidig og sunt tilbud om mat i barnehagen. Måltidene er satt sammen med utgangspunkt i Helsedirektoratets nasjonale faglige retningslinjer for Mat og måltider i barnehagen. De ansatte har fokus på sunne og barnevennlige måltider, der vi alltid skal ta oss god tid. Barna får gruppevis delta i matlaging, noe som er med på å utvikle matglede og stolthet over maten de har laget. Og det å smake på noe nytt har gått fra noe «skremmende» til «spennende». Vi har suppe/varmt måltid i barnehagen hver uke. «Suppeonsdag» er i ferd med å bli innarbeidet som et begrep i barnehagen og dette ser vi på som et godt alternativ til brødmåltid. Vi ønsker også å fortsette med å plante frø inne(forkultivering) og ute på våren. Om vi har dette engasjementet i personalgruppen vil vi prioritere å lage en liten kjøkkenhage. Vi har også tradisjon for å sanke bær og høste grønnsaker på høsten.

Bærekraftig utvikling

Barnehagen skal ivareta en bærekraftig utvikling og ha dette fokuset med i alt vi foretar oss. Definisjonen på bærekraftig utvikling er at man skal imøtekomme dagens behov, uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. For oss betyr dette at vi skal gi barna holdninger som fører til at barna vil ta vare på miljøet. Da må vi som voksne være gode forbilder og tilrettelegge for aktiviteter. Eksempler på hvordan vi jobber med dette kan være: «Ruskenaksjonen», da rydder vi opp på uteområdet/nærområde, vi gjennomfører eksperiment sammen med barna der vi ser på hva som skjer når vi kaster plast i naturen, vi trener barna på å bli bevisst i forhold til å sortere

søppel, vi deler opp pålegget i passelige «biter» for å vise barna at vi ikke vil fråtse. En annen tradisjon vi ønsker å føre videre er at om noen har gjenbruksmaterialer hjemme eller på arbeidsplassen (i vårt nærmiljø), som vi kan bruke tar vi gledelig imot dette. Gamle pappesker kan ombygges til dukkestuer, avfall kan bli til skatter til bruk i leken. Vi ønsker også å være bevisste på å skjære ned på bruk av plastikkposer, plastikleker, plastemballasje, engangskopper, bestikk, og tallerkener. Selv om vi kildesorterer plastikk, og sender det til gjenvinning, kan vi bli mer bevisste på unødig innkjøp av dette.

Barnehagen har en egen liten «gjenbruksbutikk». Dette er et tiltak for at barn og foreldre skal få et mer bevisst forhold til gjenbruk, samtidig som vi bidrar til at de kan levere og anskaffe seg klær på en enkel måte. Dette er et tilbud til alle foreldre i Vegårshei barnehage. Vi ønsker på denne måten å fremme verdier og holdninger for et samfunn som ønsker å ta vare på de verdiene vi har og fordele de på en rettferdig måte. Vi ønsker at barna skal få en erfaring med at det er fint å dele på godene vi har, samtidig som de opplever gleden ved å gi og få.

Balansen mellom omtanke for andre og ivaretagelse av seg selv

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver definerer sosial kompetanse som det "å kunne samhandle positivt med andre i ulike situasjoner". Denne kompetansen uttrykkes og tilegnes av barn i samspill med hverandre og med voksne. Den gjenspeiles i barns evne til å ta initiativ og til å opprettholde vennskap. Forståelse for sosiale forhold og prosesser og mestring av sosiale ferdigheter krever erfaringer med og deltakelse i fellesskapet. Rammeplanen vektlegger videre betydningen av å stimulere barns empati og medfølelse, og at barnehagen har et ansvar i forhold til å forebygge diskriminering og mobbing.

«Sosial kompetanse blant barn vil føre til gode samspillsmønstre i en barnegruppe. Ifølge Terje Ogden, utvikles sosial kompetanse hos barn ved at de går inn i komplekse sosiale situasjoner hvor de vekselvis fortolker situasjoner og finjusterer egen atferd i henhold til dette. Elliott og Gresham beskriver hvordan sosial kompetanse hos barn beror på evnen til samarbeid, selvhevdelse, selvkontroll, empati og til å vise ansvarlighet. Sosial kompetanse innebærer dermed at barnet evner å ta andres perspektiv, vise omsorg, inngå på en positiv måte i grupper og i lek, hevde seg selv på en rimelig måte, og på samme tid avpasse sin atferd etter den sosiale konteksten. Til dette kreves at barnet klarer å balansere egne behov for selvhevdelse og oppmerksomhet, og samtidig klare å møte de andre barnas behov. Det er balansen mellom omtanke for andre og ivaretagelse av seg selv som utgjør selve kjernen i sosial kompetanse, og som også gjør at denne kompetansen er svært kompleks» (Ingunn Størksen, UiS, læringsmiljøsenderet.no).

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver tar utgangspunkt i at barndommen er en fase med egenverdi. Dette innebærer at barns trivsel og velvære i barnehagen er viktig i seg selv og ikke bare en forløper for fremtidig fungering. Samtidig trenger det ikke å være en motsetning mellom barndommen som en livsfase med egenverdi og tanken på at lek, trivsel og velvære i denne fasen er betydningsfullt for barnets fremtid. Egentlig kan vi snarere si at det er motsatt. Barn som har empati og omsorg for andre kan ta med seg disse egenskapene og gode erfaringene til skole og fritidsaktiviteter. Det å tilpasse seg sosialt og trives er viktige byggestein for læring og utvikling, og sosial kompetanse hos barn vil bidra til et godt læringsmiljø for alle.

«Forskning understøtter tanken på at barnehagen bør arbeide aktivt med sosial kompetanse hos barn for å forebygge senere tilpasningsvansker. En studie viser at barn som i tidlige år blir utstøtt av andre barn, er i økt risiko for frafall fra skolen senere i utviklingen, dette gjelder også barn som oppfører seg asosialt og aggressivt. En studie har vist hvordan barn som er aggressive på et tidspunkt fortsetter å bli mislikt av andre barn på et senere tidspunkt, selv om den aggressive atferden avtar. Det kan altså se ut til at de aggressive barna gjør seg upopulære blant andre barn og at denne negative statusen kan vedvare. Dette har de ansatte i barnehagen et spesielt ansvar for å følge opp og forebygge.

I en nederlandsk studie kom det frem at lav sosial forståelse i førskolen var assosiert med aggressive atferdsproblemer i tidlige ungdomsår. Dette er noen eksempler på forskning som antyder at den sosiale utviklingen hos barn i tidlige år kan være av stor betydning for senere sosial tilpasning. Det å stimulere sosial kompetanse i barnehagen har dermed en avgjørende betydning både med tanke på hverdagsliv og trivsel i barnehagen, og det enkelte barns fremtid.

Hva kan barnehagen gjøre for å fremme sosial kompetanse? Elliott og Gresham har forsket og arbeidet med sosial kompetanse i en årrekke, og kommet frem til at kjernekomponentene består av: 1. samarbeid, 2. selvhevdelse, 3. selvkontroll, 4. empati og 5. ansvarlighet. 1. Samarbeid blant barn kan stimuleres i både lek og aktiviteter. Voksne veileder barna i turtaking, dialog, det å lytte, dele og hjelpe. 2. Noen barn må veiledes til å ta i bruk selvhevdelse. Her kan ansatte være med å være modeller for barnet i forhold til hvordan man inngår i lek. Det å samtale med barn om at alle har lov til å si det de mener og ønsker er også viktig. 3. Selvkontroll stimuleres ved at voksne hjelper barn til å ta i bruk strategier for å styre sin egen atferd, og ved bruk av spill og leker med ulike regler som barna må forholde seg til. Leken er også en viktig arena for å trene selvregulering. 4. Empati hos barn styrkes ved at barna får lære seg om egne og andres følelser. Kun når barna vet hva følelser er, og forstår at andre også har følelser, kan de evne å vise empati for andre. Det å samtale med barn om følelser er altså svært viktig, og man kan ikke anta at barn selv vil tilegne seg disse abstrakte fenomenene uten voksnes veiledning. 5. Ansvarlighet styrkes ved å gi barn aldersadekvate oppgaver og ansvar. Sosial kompetanse hos barn styrkes altså i dagligdagse samspill mellom barn og mellom barn og voksne i hverdagen. Det er derfor svært sentralt hvordan den voksne støtter og utfordrer barnet i hverdagen» (Ingunn Størksen, UiS, læringsmiljøseneteret.no).

Den autoritative voksenstilen

Den autoritative voksenstilen blir holdt frem blant forskere, som den aller beste voksenstilen i møte med barn. Forsker Pål Roland ved Universitetet i Stavanger har skrevet mye om hva som kjennetegner denne voksenstilen og hvordan den skiller seg fra de andre voksenstilene.

Hva er den autoritative voksenstilen? Den autoritative voksenstilen innebærer en kombinasjon mellom innlevelse fra varme voksne og tydelige grenser. Begrepet autoritativ er hentet fra Diana Baumrinds (utviklingspsykolog) forskning knyttet til ulike foreldrestiler. Baumrind studerte ulike utfall hos barn, og så senere på hvilken stil som kjennetegnet foreldrene til barna i de ulike gruppene. Hun fant at de barna med den mest harmoniske og modne tilpasningen hadde foreldre som viste innlevelse og varme, samtidig som de også stilte krav til

barna og satte grenser. Denne teoretiske tilnærmingen er helt sammenfallende med danske Per Schultz Jørgensens (Robuste barn, 2017) klare anbefaling om å stille krav til barna og være tydelig som voksen, dette mener han gjelder både den profesjonelle voksne og den voksne i foreldrerollen.

Ved at de voksne anstrenger seg for å leve seg inn i barnas frustrasjoner, ønsker, behov og utfordringer og viser dem omsorg, vil barna kjenne at de blir sett og hørt. Dersom den voksne støtter opp under barnas autonomi (medvirkning og handlefrihet), vil det danne et godt grunnlag for relasjonsbygging med barnet. Da vil de også være mer mottagelige for tydelige grenser, fra voksne. Den autoritative voksenstilen kan derfor brukes som et verktøy i all pedagogisk sammenheng. Ett kjennetegn i denne måten å arbeide på er at relasjonen mellom barnet og den voksne er en grunnstein for alt annet arbeid. Relasjonen mellom barn-voksen blir sett på som det aller mest sentrale å jobbe med/ha fokus på, i hverdagen (Ingunn Størksen, UiS, læringsmiljøsentret.no).

Anerkjennende kommunikasjon og god dialog

Barn har behov for å bli sett og bekreftet uavhengig av hva de gjør. På den måten kan de oppleve reel medvirkning, få tro på egen kraft og utvikle en god selvfølelse. I dette ligger det et voksent ansvar for å skape de gode møtene, det gode samspillet og den anerkjennende kommunikasjonen som uttrykker omsorg overfor barn. Det innebærer blant annet: å se hva barnet er interessert i, følge barnets innspill, bekrefte barnets initiativ, sette ord på barnets handlinger og positiv ledelse. Voksne skal hjelpe barn å forstå verden, når barn skal møte hverandre og i sine sosiale prosesser. Mobbing er sosiale prosesser på avveie. Når mobbing skjer i barnehagen er det følelser på ville veier. Ingrid Lunds definisjon på mobbing i barnehagen er: «*Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i fellesskapet og muligheten til medvirkning*».

Det er viktig at den voksne er bevisst sine egne og andres følelser, i dette arbeidet. Det er avgjørende at den voksne har emosjonell kompetanse og er emosjonelt moden. Emosjonell modenhet betyr, ifølge Spurkeland (2012, s.132): «... å ha evne til å vise empati, emosjonell intelligens og psykologisk bevissthet. Empati er kunsten å sette seg inn i andres verden for å forstå bedre deres emosjonelle tilstand og deres kognitive mentale virksomhet. Emosjonell intelligens handler om å gjenkjenne og forstå egne og andres følelser og derigjennom å kunne bruke denne innsikten til nytte for seg selv og for å hjelpe og forstå andre. Psykologisk bevissthet er evnen til å lese ett annet menneske. Emosjonell modenhet er dermed et samlebegrep for det vi vet om våre følelser.» Det betyr i praksis at den voksne i barnehagen skal forstå og akseptere følelser og bagatellisering ikke skal forekomme. Følelser har en naturlig plass i vår hverdag og følelsesarbeidet i barnehagen gjennomføres med utgangspunkt i denne teoretiske overbygningen. Ifølge forskning på mobbing er lek ute mest sårbar i forhold til mobbing i barnehagen. Lund oppfordrer alle barnehageansatte til å være delaktige i lek, og observere når barna leker, og lytte til barns atferd. Lek er ikke bare noe barn holder på med. Er du som barnehageansatt aktiv og deltar i leken, er det lettere å få med seg om noen utestenges fra lek. Det er også viktig at de voksne i barnehagen er observante og hjelper barn inn i leken for å forebygge mobbing, sier Lund. Vi har tatt innover oss at vi må følge med på det som skjer til enhver tid og legge til rette for å anerkjenne barnet i de valgene de tar.

Anerkjenning kommunikasjon forebygger mobbing og ekskludering. Ingrid Lund og Anne Helgeland har laget boken: Mobbing i barnehagen. Det er en praktisk rettet bok, vi har jobbet mye med de siste årene. «Anerkjennelse er når barn erfarer at voksne gjør alt de kan for å ta barnets opplevelse, tanker og følelser på alvor – gjennom å lytte, forstå, akseptere, tolerere og bekrefte» (Ingrid Lund og Anne Helgeland, mobbing i barnehagen, s. 26) Vi vil ha en barnehage som bruker anerkjennelse i forebyggingen av mobbing. Å gi barna muligheter for å få venner er det viktigste vi kan gjøre for å forebygge mobbing. Dette målet er det viktig at foreldrene spiller på lag med oss i barnehagen på. Vi trenger at dere snakker positivt om andres barn, og vil alle barna i barnehagen godt. Vegårshei kommune har utarbeidet en Handlingsplan for godt og trygt barnehagemiljø, som skal støtte det forebyggende arbeidet vårt og vise vei når vi har saker der vi trenger å sette inn konkrete tiltak.

Handlingsplan for inkludering og anerkjennelse

Mål	Arbeidsmetoder	Vurdering
<p><u>Personalet skal sørge for at barnet:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • opplever anerkjennelse • utvikler en positiv selvfølelse • opplever respekt for sin identitet og kultur 	<p>- Plan for godt og trygt barnehagemiljø</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sjekkliste barnehagens oppvekstmiljø 2. Rutinebeskrivelse dersom mobbing skjer 3. Sosiogram/observasjon/barnesamtaler <p>- Urometoden</p> <p>- Anerkjennende voksne (Ingrid Lund).</p> <p>- Veileder minoritetsspråklige barn i bhg</p> <p>- Arbeid med følelser: hånddukker, bilder, bøker.</p> <p>- Tar bilde av barna som utgangspunkt for samtale med barna, maler seg selv, styrkefokus.</p> <p>- Temaarbeid om vennskap og verdier</p> <p>- Ved valg av tema tar en hensyn til barnet og foreldrenes kulturelle identitet, tradisjon og kultur.</p>	<p>- Sosiogram/observasjon/barnesamtaler</p> <p>- Urosamtaler</p> <p>- Samtaler med barna om hvordan de har det i barnehagen, styrkefokus</p> <p>- Foreldresamtaler med utgangspunkt i barnets sterke sider.</p> <p>- Enkeltbarn er tema på avdelingsmøter – hvordan barnet har det, om de er inkludert og hva barnet har behov for av støtte videre.</p> <p>- Refleksjon i tverrfaglig møte (hver måned)</p>

5. Språk og mangfold i barnehagen

Alle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling (Rammeplanen). Barnehagen skal synliggjøre et språklig og kulturelt mangfold, og fremme mangfoldet i kommunikasjon, språk og andre uttrykksformer.

Fra 2016 til 2019 har Vegårshei barnehage jobbet med prosjektet «Minoritetsspråklige barn i barnehagen» og siden 2019 har vi jobbet med å implementere resultatene fra prosjektet i resten av organisasjonen. Gjennom prosjektet har vi jobbet systematisk for å få til et godt språkstimulerende miljø i barnehagen samtidig som vi bevisst har brukt mangfoldet som en ressurs i det pedagogiske arbeidet. Teoretisk har vi funnet støtte både på Universitet i Agder, Universitetet i Stavanger og Universitetet i Oslo. Vi har fått undervisning og veiledning av Torild Marie Olsen (UiA) som har forsket på arbeid med språk og flerspråklige barn i barnehage og skole. Torild har blant annet pekt på at samtalen har et enormt potensiale når det kommer til språkstimulering og hun mener at hverdagslige situasjoner er den aller beste arenaen for å «bade» barna i språk. Når det gjelder vårt valg om å innføre strukturert språkgrupper har vi lent oss teoretisk på Arne Lervåg (UiO). Han konkluderer etter år med forskning på området: 1. Systematisk språkstimulering i barnehagen ser ut til å effektivt kunne bedre språkforståelse hos barn med relativt svake språkerdigheter. 2. Effektene av stimuleringen lar seg generalisere til ord og språkaktiviteter det ikke er trent på. 3. Effektene vedvarer inn i skolen. Når det kommer til hvordan vi har fått hele personalgruppen interessert og engasjert i språk og mangfold så har vi helt konkret jobbet masse i refleksjonsgrupper. Vi har benyttet materiell på Udir og språkløyper (utviklet av UiS). Etter flere år med samme fokus er dette blitt en del av hvordan vi «gjør det» i Vegårshei barnehage.

Vår tilnærming til dette arbeidet har et teoretisk utgangspunkt i veiledningsboka: en veileder om begrepslæring av Sæverud mfl. (2015). Denne veilederen tar for seg Bloom og Laheys språkmodell som viser relasjon mellom språkets tre hovedkomponenter: Innhold, form og bruk (s.11). I teksten som følger forklares disse hovedkomponentene mer inngående.

Innholdssiden er språkets semantiske side, og viser til innhold og mening i det som uttrykkes. Semantikken handler om kunnskap om objekter, hendelser og relasjoner.

Formsiden dreier seg om språkets struktur, de lingvistiske elementene som binder sammen lyder og symboler med mening. Her inngår fonologi (språklyder og kombinasjon av språklyder), morfologi (hvordan ord er bygget opp, hvordan det bøyes) og syntaks (hvordan ord settes sammen for å danne mening).

Bruk (pragmatikk) viser til evner og ferdigheter i å bruke språkets innholds- og formside i samhandling med andre, dvs. hvordan man bruker og tolker språk i en sosial kontekst.

Med denne modellen definerer Bloom og Lahey språk som integrasjonen av innhold, form og bruk. Der de tre komponentene overlapper, kan man snakke om et godt integrert språk. Derfor legger de vekt på at det er viktig at de voksne fokuserer på at barna får være språklig aktive, både ved at de uttaler ordet og bruker det til å formulere seg muntlig. Når barnet selv må formulere seg muntlig vil han/hun få bekreftelse på at

de har oppfattet riktig. I en trygg, sosial kontekst med pedagogisk styring vil det være gode muligheter til aktiv deltakelse og læring. Vygotskij en teoretiker vi kommer tilbake til senere i teksten, er også svært opptatt av språkets betydning. Vygotskij legger stor vekt på hvor viktig det er at barn både får høre og aktivt bruke språk, sammen med betydningsfulle voksne. For å ivareta det sosiale aspektet og for å kunne bruke ordet i en sosial og språklig kontekst, støtter denne teorien opp under arbeid i små grupper (Begrepslæring, Sæverud mfl., s. 12).

Språk:

- Personalet skal legge til rette for barns språkutvikling gjennom dagligdagse situasjoner som bleieskift, måltid, garderobesituasjon, samhandling med andre og lek.
- Personalet skal jobbe med rim, rytme, regler, sang og musikk i alle barnegrupper.
- Barna skal bli kjent med barnelitteratur og det skal være et variert utvalg av bøker tilgjengelig på avdelingen.
- Personalet skal oppmuntre til at barna skal bruke sitt eget morsmål mest mulig hjemme, samtidig som vi legger til rette for å øke barnas norskspråklige kompetanse i barnehagen.
- Barnehagen skal fortsette å gjennomføre strukturerte språkgrupper jevnlig i barnehagen

Mangfold:

- Personalet har ansvar for at alle skal oppleve at de selv og alle i gruppen er betydningsfulle for gruppen.
- Personalet har ansvar for individuell tilrettelegging utfra ulikt utviklingsnivå og ulik bakgrunn.
- Barnehagens utforming og pedagogiske opplegg skal gjenspeile mangfoldet i barnegruppa.
- Barnehagen skal legge til rette for at alle barn skal oppleve motivasjon og mestring, uavhengig av kjønn, kulturell bakgrunn, fysiske og psykiske ferdigheter og individuelle forskjeller.

Handlingsplan for språk og mangfold

Mål	Arbeidsmetoder	Vurdering
<p><u>Barnet skal</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • utforske og utvikle sin egen språkforståelse og språkkompetanse • få mulighet til å utvikle et mangfold av kommunikasjonsformer (ulike språk, språkformer og dialekter) • få erfaring med ulike formidlingsmåter av tekster og fortellinger • få mulighet til å utforske språket både muntlig og skriftlig(lekbasert) 	<p><u>Personalet:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - legger til rette for barns språkutvikling - gjennom dagligdagse situasjoner som bleieskift, måltid, garderobesituasjon, samhandling med andre og lek - jobber med rim, rytme, regler sang og musikk. - legger til rette for at barna skal bli kjent med barnelitteratur, det skal være et variert utvalg av bøker tilgjengelig på avdelingen, oppmuntrer til at barna skal bruke sitt eget morsmål hjemme, samtidig som vi legger til rette for å øke barns tospråklige kompetanse i barnehagen <p><u>Gjennomføring av språkgrupper:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Tre perioder på seks uker (årlig) - En liten gruppe barn sammen med en voksen - 2 -3 ganger per uke - Dialogisk lesing - «Bobling» rundt fokusord - Oppgaver/lek knyttet til fokusord <p>-Personalet ønsker å legge til rette for et språkstimulerende miljø der vi ser på mangfoldet i barnehagen som en ressurs.</p> <p>-Gjennom prosjektet «minoritetsspråklige barn i barnehagen» har vi utarbeidet en veileder som skal bidra til å styrke oppfølging og integrering av minoritetsspråklige barn og deres familier (se hjemmesiden).</p>	<p>-Gjennom arbeid i små grupper får man en bedre oversikt over hvert enkelt barns språkutvikling (systematisk arbeid med språkgrupper)</p> <p>-Barnas språkutvikling er tema på avdelingsmøter</p> <p>-Gjennomfører observasjoner av enkeltbarn/barnegrupper i forkant av foreldresamtaler og ellers ved behov</p> <p>-Har gode kartleggingsverktøy (Alle med, Tras, Språk 5-6) tilgjengelig for kartlegging av barns språkutvikling dersom det er behov for det.</p>

6. Lek og læring i barnehagen

Barns rett til utdanning handler om å støtte barnet slik at de kan utvikle sin personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner. Barnehagens oppdrag er å danne selve fundamentet til den fremtidige læringen som vil skje når barnet blir eldre, og utdanningsløpet starter i barnehagen. Disse prosessene skjer i lek og samspill med andre: Læring handler om å utvikle seg som menneske med karakter, verdier, holdninger og ferdigheter, både kognitive, emosjonelle, etiske, sosial og praktiske. Videre handler læring om å utvikle en varig substans som person, i motsetning til det stadig usikre, styrt av ytre forventninger og stadig påvirkninger. Hensikten med selve læringen er at barnet utvikler kvaliteter som gir en selv et kvalitativt godt liv, med gode relasjoner til andre og med bevisste verdier og evne til både kritisk og kreativ tenkning (Barn er budbringer, Line Melvold, s. 154).

I rammeplanen står det: «Leken skal ha en sentral plass i barnehagen, og lekens egenverdi skal anerkjennes. Barnehagen skal gi gode vilkår for lek, vennskap og barnas egen kultur. Leken skal være en arena for barnas utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling. Barnehagen skal inspirere til og gi rom for ulike typer lek både ute og inne. Barnehagen skal bidra til at alle barn kan oppleve glede, humor, spenning og engasjement gjennom lek, alene og sammen med andre» (Rammeplanen, s. 20). Vi må med utgangspunkt i barnets dannelsesprosesser ha tillit til og tro på at lek er «godt nok» (Barn er budbringer, Line Melvold, s. 155).

Psykologiforsker Elena Hoicka hevder at, «tull og tøys, ikke bare er tull og tøys!». Barna takler stress bedre, dersom de har humor som en naturlig del av sin hverdag. Barn som benytter humor, får lettere venner, de lærer lettere og det å forestille seg hjelper barna å øve på nye ferdigheter. De som er gode til å vitse og late som, mestrer bedre å skille fantasi fra virkelighet.

Barn i barnehagealder lærer best gjennom lek. Barn har en naturlig søken etter mening, og deres interesse for sammenheng og mening gjør hverdagen full av muligheter for læring. Barnehageansattes deltakelse, veiledning og støtte i leken kan være svært frigjørende for barn. Hverdagslige lekbaserte aktiviteter gir rike muligheter for stimulering innenfor mange områder. Teori og forskning knyttet til Lekbasert læring, initiert av læringscenteret UiS, framhever to former for lek som særlig viktige: frilek og veiledet lek. Barns frie lek er spontan og uten voksenstyring, på samme tid er det anbefalt at de barnehageansatte utvider denne læringsmuligheten ved å tilføre veiledet lek. Lekbasert læring viser at barn lærer best når de er aktive og engasjerte, når de opplever mening og når de er i interaksjon eller samspill med andre. Lekbasert læring samstemmer i stor grad med et sosiokulturelt perspektiv på læring. Læring skjer gjennom samhandling og i en kontekst, og oppstår i situasjoner som har med relasjoner mellom mennesker å gjøre. Barnehagene i Norge har lang tradisjon for å ha fokus på sosial kompetanse og det å trene på emosjonell intelligens. Ofte sier man at de fem viktigste ferdighetene barn må mestre for å vise sosial kompetanse er: Samarbeid, selvkontroll, selvhevdelse, ansvarlighet og empati. Det er balansen mellom alle disse områdene som utgjør sosial kompetanse. Barnehagealderen er en svært læringsintensiv alder. Noen av læringsprosessen foregår nesten automatisk, mens andre krever større bevissthet.

Hvordan kan de voksne i barnehagen hjelpe barn til å tenke over sin egen læring? Å lære hvordan vi sorterer tanker og følelser starter allerede i barnehagealder. En metode vi benytter i Vegårshei barnehage når vi har «gruppearbeid», er tankekart. Vi kaller det bobling. Eksempel på

hvordan vi bruker et tankekart i språkgruppe: Den voksne har forberedt stunden ved å lage klart et tankekart med et nøkkelord i sentrum. Barna setter i gang å foreslå ordets innhold, form og bruk som føres på i «bobler» på arket. På denne måten får de trening i å sortere egne tanker i møte med det konkrete ordet. Dette er en metode barna har med seg videre, som støtte i all læring/refleksjon/undring.

Barns lek og rommet som tredje pedagog

Det skal skapes rom til og rom for barns lek i barnehagen, det er barnas viktigste aktivitet. Her lærer barna å samhandle med hverandre og bygge vennskap og dele leker. Det å være en del av et VI, slik vi er når vi har en opplevelse av vennskap, er noe vi trenger fordi vi er sosiale. Det å få en venn, og få innpass i leken skjer ikke alltid av seg selv. De voksne skal observere leken, og se hva som skjer. Hvem er det som alltid bestemmer, hvem får de minst populære rollene, og ønsker barnet selv å ha denne rollen? Hvis det er barn som ikke får være med i leken, skal den voksne stimulere og hjelpe barnet ved å finne ut hva det er som gjør at barnet ikke får være med, og hjelpe barnet videre. Den voksne kan også bruke seg selv inn i leken for å gi barna innpass. Miljøet i barnehagen både ute og inne skal innby til lek der barna kan bruke miljøet fritt, det skal ikke være for mange «regler» laget av de voksne angående barns lek.

Lekemiljøet i barnehagen har endret seg de siste årene. Personalgruppen i Vegårshei barnehage har arbeidet systematisk med lek som tema og kommet frem til hvordan vi ønsker å forholde oss til barns lek og rommet som tredje pedagog. Vi har mer og mer nøytralt materiell eksempel på slik materiell er: kork, bjørkeplater, kuber, fruktkasser ol. dette fremmer barnas fantasi og skaperevne, ettersom det ikke er ferdig definert.

I boken barn som budbringere, har forfatteren presentert viktigheten av å invitere til lek uten å leke leken ferdig. Hun peker på at psykisk helsefremmende barnehager strukturerer rom, leker og materiell slik at det inviterer til lek. Det trengs grunnmaterialer som for eksempel scenemoduler, kasser, lekekuber, kabeltrommel, planker, stoffer, smågulvtepper, pledd mm. Det sentrale med grunnmaterialer er at de ikke kommer med fasit eller oppskrift på hvordan de skal settes sammen og benyttes. Når slike materialer er tilgjengelig i større mengder, fungerer de som grunnmaterialer i leken og det er barnas ønsker og behov som blir styrende i leke (Barn er budbringere, Line Melvold, s. 289-292). Når grunnmaterialene er på plass er det viktig å utvide med supplerende materiell. Dette handler konkret om å gi form til barnehagens innhold. Forslag til supplerende materiell er: Korker, pyntesteiner, blikkbokser, plastflasker, melkebrett og naturmateriell (treskiver, stein, drivved, røtter ol.) Vi har med andre ord tatt en dreining med hensyn til hva vi tilbyr barna. På samme tid så har vi også leker som har en definert karakter. Definerte leker har også sin plass i barnehagen. Det som blir viktig er å reflektere over hvilke leker ser vi bringer barna sammen? Hva trenger vi mer av? Hvilke materialer trenger vi for å utvide og berike bil-leken, dyreleken, familie- og rolleleker?

Det vi har jobbet aller mest med de siste årene er hvordan vi kan berike leken med autentiske rekvisitter. Trude Brendeland er en stor inspirasjonskilde for mange barnehagefolk og vi har fulgt med på henne og det hun har å dele av tanker og ideer (se alveslottet.no). Hun mener at autentiske rekvisitter kan skape en ekstra dimensjon av historie, fortid og mystikk. Et eksempel hun har gitt handler om å leke ute i skogen, la barna få velge seg en kappe (gjerne hjemmelaget med vakre detaljer) og glass i tinn med stett, vil være en perfekt rekvisitt i ridderleken. Andre autentiske rekvisitter: Småmøbler, kjøkkenredskap, utkledningstøy (smykker, hatter, briller, vesker mm) (Barn som budbringere, Line Melvold, s. 294 – 296).

En annen viktig måte å stimulere til lek, er å gi barna felles erfaringer. En tur til brannstasjonen, et besøk til bilverksted eller et eventyr kan gi barna noe felles å leke ut fra, og kan være en motvekt mot de mer kommersielle temaene. I arbeidet med leken som tema har Vegårshei barnehage i en årrekke støtte seg til litteratur av Terje Melaas. Boken, *Blikk for lek i barnehagen*, er utgangspunkt for teksten under. Melaas er opptatt av hvordan vi som voksne i barnehagen på mange forskjellige måter kan støtte barn å starte, verne og videreutvikle lek. Han kobler forskning og teori om lek kobles med barnehagehverdagen, og de praktiske eksemplene viser hvordan personalet kan arbeide med barns lekeprosesser.

De fem mest vanlig formene for lek i barnehagen: Frilek, bevegelseslek, rollelek/liksomlek, regelleg og konstruksjonslek.

De voksne i barnehagen har språk for lek

- Lekerabling (små og store initiativ til å starte lek) s. 63.
- Kamp-rabling (ønske om å leke noe veldig spennende) s.68.
- Adgangsstrategier (initiativ til å komme inn i etablert lek) s.73.
- Leketema (innholdet barna må konsentrere seg om) s.79.
- Lekerutine (dyp lek som gjentas sammen med venner) s.101.
- Vernestrategier (når barn verner leken for forstyrrelser) s.108.
- Narrativ (barna leker «historier» med utgangspunkt i eget liv. Eks. mamma og pappa) s.93.
- Regissering (planlegge hva som skal lekes. Bruker demokratiske prinsipper. Barna må vite når de er i lek og når utenfor) s.128.

Nærmeste utviklingssone

Lev S. Vygotskij (Russisk, 1896 – 1934) har hatt stor betydning for både utviklingspsykologien og pedagogikken. Vygotskij var en av de første psykologene som vektla mennesket som kulturvesen. Vygotskij var opptatt av den nærmeste utviklingssonen (den proksimale utviklingssone) og la grunnlaget for et sosiokulturelt læringssyn. Det er en balansegang mellom hva barnet lærer alene og hva det lærer med støtte fra andre. Vygotskij kategoriseres som sosialkonstruktivist, da han var opptatt av at læringen skjer i et sosialt samspill, ved at det skjer en interaksjon mellom individer (Wikipedia.com).

Vygotskij sa at menneskets levekår påvirker dets tenkemåte, og at det er strukturer i omgivelsene som gir mennesker måter å tenke og forstå hverandre på. Redskaper, både teknologiske og mentale, hjelper mennesket fremover og til å forbedre levekårene. Fellesskapet handler om at vi ved å stå sammen kan nå lenger enn ved å stå alene, og forteller at de kollektive prosessene er viktige. Dette perspektivet står i kontrast til eksempelvis behaviorisme og kognitivt perspektiv. Behaviorister vil hevde at utvikling er resultat av modning og at individer i samspill med forskjellige situasjoner tilpasser sin atferd til omgivelsene ved at atferd blir en funksjon av miljøet og derfor blir atferden like kompleks som miljøet personen har vært i, mens kognitive teorier ser utvikling som et resultat av ubalanse og gjenopprettelse av balansen. Vygotskij på sin side, mente at flere ulike utviklingsprinsipper må ligge til grunn, og at ulike prinsipper gjør seg gjeldende med ulik styrke i løpet av livet. All intellektuell utvikling og all tenkning har hos Vygotskij utgangspunkt i sosial aktivitet. Det sosiale kommer først, deretter det individuelle. Det individuelle er et resultat av sosialt samspill, mener Vygotskij (Læring i praksis, et sosiokulturelt perspektiv, Roger Säljö, s.66).

Å lære om å lære i barnehagen

Barnehagealderen er en svært læringsintensiv alder og gir oss i barnehagen er svært sentral rolle i hvert enkelt barns liv. Noen av læringsprosessene foregår nesten automatisk, mens andre krever større bevissthet. Hvordan kan vi i barnehagen støtte barna til å tenke over egen læring og tekning? Vi hører ofte at en av de viktigste oppgavene innen utdanning er å lære barna hvordan de skal lære på egenhånd gjennom livet. Dette handler om metakognisjon; «å tenke om egen tekning», derfor er det sentralt at barnehagen fremmer aktivitet og utvikling med disse prosessene i fokus.

Filosofiske og undrende spørsmål får en svært sentral plass i barnehagen. Personalet skal øve seg på å stille åpne spørsmål til barna. Ved å stille åpne spørsmål blir barna motiverte til å tenke ut svar selv, og undre seg omkring ulike tema og hendelser. Denne måten å jobbe på blir brukt både i samlingsstund og dagligdagse samtaler med barn. Pedagogisk dokumentasjon er et viktig verktøy i arbeidet. Personalet må være aktivt lyttende med både syn og hørsel for å få med seg hva barna er opptatt av, og ta utgangspunkt i de «gylne» øyeblikk der barna er i utforskning. Åpne spørsmål starter ofte med et spørreord (hva, hvem, hvordan, hvor) og når man da setter på et verb og personlig pronomen har man et åpent spørsmål. Eks: Hvor skal du? Man kan også spørre barnet om det skal på butikken når barnet kommer med barnevognen og vesken under armen, men det åpner ikke opp for at barnet definerer selv sin lek og intensjon. Hele personalet i Vegårshei barnehage var på studietur til Oslo i 2018 og hørte på Einar Øverengen, da var temaet åpne spørsmål og filosofi med barn, dette har vi hatt som utgangspunkt i refleksjonsgrupper i personalet ved flere anledninger i etterkant.

Forskning på området (Brown&Kane) viser følgende: Barn som er 3 til 5 år er like fullt i stand til å overføre læring fra et enkeltstående problem, og basere dette på generelle prinsipper og ikke bare overfladiske egenskaper. Denne læringen kan fremskyndes ved å bruke en grunnleggende tilnærming: å be dem om å forklare. I slike tilfeller gjør 3-åringer det like bra som 4-åringer. I en alder av 4 år viser barnas egne forklaringer høyere grad av overføringsevne til andre problemområder enn forklaringene gitt av voksne. Denne studien er et eksempel på hvor utrolig viktig barna egne forklaringer på deres problemløsning (metakognisjon) er for deres læring i barnehagealder (Ella Maria Cosmovici Idsøe, Utdanningsforskning.no)

I barnehagen kan voksne gjøre dette ved å involvere en "metakognitiv dialog" i hverdagsaktivitetene. Dette innebærer at barna blir spurt om hva de gjør og hvorfor de gjør det de gjør. Det å be barn reflektere over egen tankegang etter en hendelse/ aktivitet, uten å ha lært hvordan dette bør gjøres, vil ikke i seg selv gi metakognitiv erfaring. Små barn bygger seg en kunnskapsbase gjennom konkrete erfaringer med fysiske objekter som de kan manipulere. Når språk blir brukt for å beskrive det de opplever ("å, se – du har to steiner. Nå har du tre!"), utvikler barna begreper som, gjennom tilbakemeldinger og veiledning, samles til å bli mer systematisk kunnskap. Modellering, samt å si høyt måten de voksne tenker på eller å sette ord på barnas handlinger, vil bidra til at barna forstår hvordan tenkning fungerer. På områder der barna har en kunnskapsbase er de godt i stand til å regulere egen tenkning på forskjellige måter.

Det er to aspekter ved metakognisjon som er avgjørende i læringsutviklingen. Det er ifølge Idsøe refleksjon (tekning omkring hva vi vet) og selvregulering (å styre hvordan vi går frem for å lære). Disse to overordnede størrelsene kan deles inn i noen grunnleggende metakognitive fremgangsmåter: 1. Å koble ny informasjon til eksisterende kunnskap, 2. Å bevisst velge strategier for hvordan man skal gå frem med tenkningen og 3. Å planlegge, overvåke og evaluere tankeprosesser.

De mest anbefalte teknikkene for bruk hos barnehagebarn vil være å la barna ta del i en aktivitet (se eksempler) og deretter stille dem metakognitive spørsmål.

Aktivitet 1 – tur i skogen

For eksempel kan du be barna om å delta i planleggingen av tur i skogen. Still dem spørsmål som: Hvorfor burde vi gjøre det sånn? Hva er formålet? Hva bør du tenke på? Hva trenger du for å gjøre det? Hva hvis det begynner å regne?

Etter aktiviteten: Hvor bra syntes du denne aktiviteten var? Hvordan vet du det? Hva var vanskelig, og hva var lett? Ville du gjort det annerledes neste gang? Hvordan og hvorfor?

Vi bruker ofte bobling i slike situasjoner. Tar ofte vare på boblingen som dokumentasjon.

Aktivitet 2 – fritegning

Etter å ha tegnet en tegning på egenhånd kan barna bli spurt: Hva er det du har tegnet? Hva tenkte du på mens du tegnet? Hvorfor valgte du å tegne akkurat det? Tenkte du på å tegne noe annet før du bestemte deg? Hvordan? Hvorfor det? Er du fornøyd med arbeidet ditt?

Å veilede barn til å tenke over egne tenkemåter (metakognisjon) er veldig viktig for fremtidig læring. Det å lære hvordan man skal lære kan ikke overlates til barna alene. Det må læres bort (Gall m. fl., 1990). Når man i en læringssituasjon blir oppmerksom på egen tenkning, kan man bli klar over sine egne sterke sider og hvilke fremgangsmåter som er hensiktsmessige med tanke på egen læring (Lauffer, 1994). Studiene som er nevnt i denne artikkelen understreker at det er mulig, og også veldig viktig, å skape et læringsmiljø for små barn i barnehagen som gjør læringen til et fokuspunkt og et emne for samtale (Ella Maria Cosmovici Idsøe, Utdanningsforskning.no).

Handlingsplan for positivt samspill, lek og læring

Mål	Arbeidsmetoder	Vurdering
<p><u>Personal skal:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Organisere rom, tid (dagtavle) og lekemateriale for å inspirere til lek • Bidra til at barna får felles erfaringer som grunnlag for lek og legge til rette for utvikling av leketemaer • Fremme et inkluderende miljø der alle barna kan delta/erfare glede i lek • Observere, analysere, støtte, delta i og berike leken på barnas premisser • Veilede til gode samspillsmønstre 	<ul style="list-style-type: none"> - Tilrettelegge lekegrupper/ ta vare på vennskap. - Tilstedeværende voksne i barns lek/ voksne som veiledere. - Følger barns spor og hjelper dem å sette ord på følelser og opplevelser. - Legge til rette for lek og aktiviteter som fremmer sosial kompetanse. - Observere leken og endre det fysiske miljøet. <p>Stikkord til planlegging:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bruker følelsesbokser/bøker og materiell. - Rollespill/estetiske fag - Dele gode ideer med kollegaer - Lete etter gode ideer før planleggingsdager ol. 	<ul style="list-style-type: none"> - Barnas lek skal evalueres med en reflektert holdning kontinuerlig på avdelingsmøter gjennom hele barnehageåret. - Observasjoner av lek - Praksisfortellinger - Barnesamtaler - Foreldresamtaler

7. Femmeren Vegårshei kommune

I Vegårshei kommune omtales barn som går siste år i barnehagen som «femmere». Det etableres femmergrupper i alle barnehagene, og i femmergruppa skal det være særlig fokus på språklig og sosial kompetanse. Et godt samarbeid mellom barnehage og skole skal legge til rette for et helhetlig opplæringsløp som ivaretar det enkelte barns behov. Det er derfor viktig at skolen får god informasjon om hvert enkelt barn. Informasjonen skal si noe om barnets kompetanse, hva det kan, liker, mestrer og hva det ev. trenger særskilt støtte til.

En trygg overgang fra barnehage til skole

Å begynne på skolen er en stor begivenhet i alle barns liv. Overgangen fra å være barnehagebarn til elev er en tid barn skal se fram til med glede, nysgjerrighet og forventning. Barnehagen skal i samarbeid med foresatte, skole og SFO legge til rette for at barna får en trygg og god overgang. Det er mange ulike forventninger fra foreldre om hva barna skal kunne, som for eksempel påklledning, personlig hygiene og hvordan de skal oppføre seg. Det kan være mange utfordringer som møter dem, fra det å være eldst i barnehagen, til å være yngst på skolen. Derfor vil barnehagen i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barna blir selvstendige. Vi vil forbedre barna på en ny tilværelse med færre voksne som kan støtte.

Vegårshei kommune har utarbeidet en plan for overgang barnehage og skole. I planen er det utarbeidet et årshjul som gir en oversiktlig fremstilling av dette arbeidet, denne planen ligger på vår hjemmeside. Planen sier noe om hvilke treffpunkter vi skal ha med skolen. Gjennom besøk på skolen, ulike aktiviteter og oppgaver, jobber vi for at alle barn skal få en god overgang og føle seg klar for å starte på skolen. Barnehagen har overgangssamtaler med skolen. I disse samtalene bruker vi tid på hvert enkelt barn, der fokus er hva de mestrer og hva de kan bringe inn i klassen. Vi snakker om hva de har hatt som tema barnehagen, og hvordan gruppa fungerer som helhet. All informasjon som blir gitt til skolen vil bli drøftet med foresatte i forkant av overgangssamtalen. Svært mye av innholdet i femmeropplegget er knyttet opp til at barna skal forberedes på og modnes slik at de er klar til å starte på skolen. Foreldrene har også en sentral rolle i forhold til å forberede barnet på å klare seg selv i større grad enn når barnet går i barnehage.

Femmeropplegg på tvers av barnehagene

Femmeren er et samarbeidsprosjekt der alle femåringene fra Ljøstadsaga, Dyrebo og Vegårshei barnehage deltar det siste året i barnehagen. Målet med femmeren er at barna skal bli kjent på tvers av barnehagene, og få nye venner til de skal begynne på skolen. Det er ca. 10 samlinger i året. Utfyllende plan med datoer og tema kommer hvert år. Fellesopplegget omfatter bla. Topptur, trafikksamling, karneval, besøk til bygdetunet og tur til basseng.

Femmeropplegg i Vegårshei barnehage

Vi har ukentlige femmergrupper med ulike tema. Innholdet bygger på lekbasert læring, barna skal bli tatt på alvor, og oppleve mestring og trygghet. Vi har fokus på vennskap, følelser, SmART, selvregulering, språk og matematikk.

5 års gruppen består av de eldste barna i barnehagen som får et eget opplegg det siste året i barnehagen.

Målet med gruppen er blant annet å skape en gruppetilhørighet der alle barna er godtatt og inkludert. Alle har noe å bidra med, og da er det viktig å trekke frem barnas sterke sider – og gi de utfordringer som de kan mestre, men likevel å ha noe å strekkes seg etter.

Barna vil bli utfordret til å løse oppgaver ved å samarbeide med hverandre. Oppgavene er tatt ut fra før-matematiske begreper, og et eksempel på en problemløsning er hvordan vi kan få steiner og pinner til å veie like mye.

Utgangspunktet for aktiviteter og opplegg i denne gruppen blir initiert ut fra barnas interesser, og det blir lagt vekt på å bruke en prosjektorientert tilnæringsmåte. Undring sammen med barna skaper motivasjon til å søke ny lærdom og lærelysten styrkes.

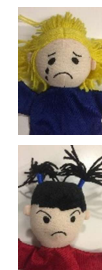
Andre fokusområder for gruppen er å gjøre barna sosialt rustet til å møte en ny hverdag når de skal begynne på skolen. Da blir det naturlig å ha tema omkring vennskap og hvordan vi skal være med hverandre.

En innfallsvinkel er å bruke rollespill for å understreke gode og ikke gode samspill. Barnet kan gå inn i rolle, og får da mulighet til å sette seg inn i følelsen til rollekarakteren, uten at det er dem selv som person som blir utsatt. Barna skal også oppmuntres til å ha fokus på de andre i gruppen og det de er «gode på» – dette kan eksempel organiseres ved at de skal tegne noe som en annen er god til.

Eks. fra praksis

Gjennom arbeidet med opplegget SmART har vi gjort oss noen erfaringer. Det er flott å snakke sammen med barna om egenskaper som for eksempel mot og omsorg, men vi har og sett behovet for å gi barna et verktøy for å kunne sette ord på følelsene som ligger i bunnen av dette arbeidet.

I den forbindelse har vi utarbeidet «Følelsesbokser» som er et verktøy for å hjelpe barna å identifisere egne og andres følelser. Boksene brukes i små barnegrupper der den ansatte introduserer enkle fortellinger for barna. Dette er fortellinger med utgangspunkt i barnas eget liv. Boksene inneholder f.eks. hånddukker som uttrykker ulike følelser, gjennom disse ønsker vi å få til gode samtaler med barna. Vi bruker også bobleskjema som er en kjent metode for barna, da setter vi en følelse i midten og barna er aktive i undring og tanker rundt følelsen: Hvordan kjennes det ut inni meg når jeg er lei meg? Hva gjør jeg når jeg er lei meg? Hvem kan hjelpe meg når jeg er lei meg? Hvordan kan jeg se at andre er lei seg? Hva kan jeg gjøre når noen er lei seg? **Gjennom dette arbeidet håper vi på å få robuste barn som kan noe om å ta vare på seg selv og andre.**

Faste punkt på femmerplanen

Overnatting i barnehagen

Alle førskolebarna sover en natt i barnehagen sammen med ansatte. Vi lager god mat, har det gøy sammen og sørger for at alle får en god opplevelse med det å sove borte fra hjemmet.

Femmerfest

Vi har en avslutningsfest for skolestarterne der vi inviterer barnet sammen med foreldrene. Vi spiser god mat, har et opptrekk/underholdning for foreldrene og overrekker «permen» og et annet minne til hver og en av barna.

Førskoledager

På våren vil barnet få brev i fra skolen om at førskoledagene nærmer seg. På Vegårshei har vi to førskoledager og det arrangeres busskurs på dag to. Det er foreldrenes ansvar å være med barna på førskoledagene.

Førskoledager på skolen

På våren vil barnet få brev i fra skolen om at førskoledagene nærmer seg. Førskoledagene varer ca fra 9.00-12.00.

Rosaruss

Vegårshei kommune har de senere årene hatt en tradisjon for å ha rosaruss. I Vegårshei barnehage har vi valgt enkel markering. Vi kjøper inn en russelue til alle førskolebarn, og maler en t-skjorte sammen med barna. Vi har fokus på nærmiljø og samfunn og går på besøk til ulike bedrifter og kommuneadministrasjon.

Besøk av lærer

Læreren barna skal ha i 1.klasse kommer på besøk til barnehagen på våren. Barna får da en mulighet til å se hvem læreren er og snakke litt sammen om skolestart.

Overgangsmøte pedagogisk leder og lærer har et overgangsmøte der de utveksler nyttig informasjon om hvert enkelt barn. Foreldre får lese gjennom og godkjenne informasjonen om sitt barn, før den gis videre til skolen.

Videreføre informasjon fra strukturert språkarbeid

Barnehagen har utarbeidet et hefte som heter: *Overgang barnehage-skole, strukturert språkarbeid i barnehagen* Hefte er et arbeidshefte som bygger på ord og begreper fra språkgruppene. Hefte kan brukes som en dokumentasjon på hvilke ord og tema barnet har arbeidet med i barnehagen samtidig som man kan viderefordre dette til skolen. Det tror vi er viktig for at barnet skal få en best mulig skolestart tilpasset sitt nivå

Plan femmeropplegg Vegårshei barnehage

Måned		August	September	Oktober	November	Desember
H Ø S T	<p>Gjennomføring/ struktur - 1-2 ganger i uka - fast begynnelse og slutt - bruke digitale verktøy sammen med barna til dokumentasjon</p> <p>Husk på! <i>Måten voksne ser, bekrefter og svarer barnet på, er helt avgjørende for hvordan barnet opplever seg selv.</i></p>	<p>Du og jeg - oppstart femmergruppe - gruppeidentitet - venne-regler - rollespill / dukker Meg selv (språkkista) - kroppen min / kroppsdelar - sanser/sanseleker - bevegelse/ hinderløype</p> <p>SmART - respekt - humor</p>		<p>Høst (språkkista) -Nøkkelord høst</p> <p>Jobbe med Forut-prosjekt - bruke bilder og filmer - hva kan vi bidra med - forskjeller og likheter</p> <p>SmART - hjelpsomhet - ansvarsbevissthet</p>	<p>Følelser (språkkista) -bli kjent med følelser -mobbing -rollespill/dukker -Pingle sang</p> <p>SmART -mot til å stå opp for for andre -mot til å sette ord på følelser og ting som er vanskelig -selvkontroll</p>	<p>Høytider (språkkista) -Nøkkelord</p> <p>Nissen - lage forestilling for de små - lage kostyme - sanger/fortellinger - nissestreker</p> <p>SmART - omsorg (Lucia) - takknemlighet</p>
Strukturerte språkgr.		Strukturerte språkgrupper Uke 36, 37, 38, 39, 40, 41				
Felles med alle barnehagene			Femmeren -oppstart	Femmeren -trafikk	Femmeren -Ljøstadsaga	Femmeren -Bygdetunet

Måned	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni
V Å R	Vinter (språkkista) -Nøkkelord Mattemagisk -Bok «Lekbasert læring i barnehagen» -Bruke dukker SmART - nysgjerrighet - samarbeid	Kulturelt mangfold -karneval -tradisjoner: fest, drakter, mat, musikk, dans SmART -respekt -humor	Høytider (språkkista) -Nøkkelord påske Overnatting -femmeren SmART - tålmodighet	Vår (språkkista) -Nøkkelord Bærekraftig utvikling - miljøvern - kildesortering SmART - mot - hjelpsomhet	Rosaruss - lue, lage t-skjorte SmART - kreativitet - utholdenhet	Fra barnehage til skole (språkkista) Femmerfest Forberede forestilling med kulisser SmART - nysgjerrighet - selvtillit
Strukturerte språkgr.	Strukturerte språkgrupper Uke 3, 4, 5, 6, 7, 8			Strukturerte språkgrupper Uke 15, 16, 17, 18, 19, 20		
Felles med alle barnehagene	Femmeren -akedag	Femmeren -karneval	Femmeren -slalombakken	Femmeren -skolen	Femmeren -førskoledager	

8. Barnehagen skal være en lærende organisasjon

At barnehagen skal være en lærende organisasjon, er et helt tydelig krav i rammeplanen. Senge (1999) hevder at det å være en lærende organisasjon dreier seg om fem disipliner; systemisk tekning, mentale modeller, felles visjoner, personlig mestring og å lære sammen. I tillegg mener Barsøe mfl. (2014) at vi må legge vekt på hvordan barnehagen er organisert. Å få øye på helheten er svært sentralt også i denne sammenheng, vi må være oppmerksom på at vi trenger oversikt over påvirkningsfaktorene.

Alle disse disiplinene er avhengig av god planlegging. Skal et personale være i bevegelse faglig sett, er refleksjon over våre praktiske handlinger i barnehagedagen motoren som driver arbeidet fremover. Den kritiske refleksjonen er nøkkelen. Når dette er satt i system, har personalgruppen en god forutsetning til å klare å oppfylle rammeplanen.

Kjell-Åge Gotvassli har sagt følgende om lærende barnehager (Boka om ledelse i barnehagen, 2013):

- Barnehagen er utviklingsorientert, er nysgjerrig på mangt!
- De ansatte har god innflytelse på egen jobb og barnehagens utvikling
- Barn/foreldre tas med i planleggingen, er gode på medvirkning
- Godt organisert, oppgaver og ansvarfordeling er klarlagt
- Fellesskapsfølelse blant de ansatte
- Et høyt ambisjonsnivå, læringstrykk i kollegiet
- Høye forventninger i kollegiet til å gjennomføre arbeidsoppgavene best mulig måte
- Fokus på å nå målene i barnehagen
- De ansatte forventer at man planlegger og vurderer arbeidet sammen
- Forventninger hos de ansatte om kontinuerlig fornyelse og refleksjon
- Gode på kunnskapsdeling internt

Dokumentasjon

Ved pedagogisk dokumentasjon kan det brukes foto av barn, og da er det samspillet og prosessen som er i fokus. Bildene som tas kan være utgangspunkt for refleksjon i personalgruppen eller sammen med barna.

Barnetegninger fra en tur kan også være en pedagogisk dokumentasjon, da de kommer frem hva barna har vært opptatt av når de var på turen. Verdisyn og synet på barnet blir viktige diskusjoner omkring arbeidet med å være en lærende organisasjon. Hvordan vi mener at barnet lærer best blir sentralt. Det skal brukes tid på å lese faglitteratur som omhandler om å se barnet som subjekt, og hva det innebærer.

Kollektive medarbeidersamtaler er et verktøy tatt i bruk for å jobbe mer lærende. Formen på disse møtene er i stor grad laget ut i fra *Langtidsfrisk* metodikk (utarbeidet av bedriftslege Johnny Johnsson ved Stora Enso Fors i Sverige) der spørsmålene for arbeidet er blanding av ulike typer spørsmål (Barsøe, 2014). Starter med et mirakelspørsmål: Når det er som best, hvordan erda? Viktig at temaet for gruppeveiledningssamtalen er så konkret som mulig. De to neste spørsmålene er avgjørende hvordan er det med..... i dag? Hva må vi da gjøre? Vi skal altså ende opp med en enkel handlingsplan og dette skal evalueres/vurderes. I vår sammenheng er det naturlig at den pedagogiske lederen tar med seg tiltakene i hverdagen og sørger for å holde i det som blir avtalt i møtet.

Vi jobber for en praksis som gjenspeiler teorien

Visjonen og verdiene våre skal gjenspeiles i de voksnes væremåte i barnehagens hverdag, i alle spontane situasjoner og i temaer og aktiviteter ledet av voksne. For lettere å kunne nå hovedmålene, har vi konkretisert noen av dem i delmål og arbeidsmåter vi kan registrere for å vurdere om vi er på vei til målene. Femårige progresjonsplaner for fagområder tar utgangspunkt i Rammeplanen om barnehagens innhold. Vi har handlingsplaner (presentert underveis i teksten), årsplan og månedsplaner som skal sikre at det praktiske henger sammen med teorien.

9. Plan for vurdering

Vurderingen danner grunnlaget for vårt videre arbeid med barna og for å sjekke ståsted i forhold til fastsatte planer. Vi søker å ta barnets perspektiv i vurderingsarbeidet ved å ha fokus på barnas erfaringer og opplevelser i barnehagehverdagen.

Hva skal evalueres	Arbeidsmåter	Evaluerer (hvem og når)
Barns trivsel og utvikling	<ul style="list-style-type: none"> - Barnesamtaler - Pedagogisk leder følger med på barnets utvikling (språklig, motorisk, sosial/emosjonell) - Pedagogisk leder og foreldre, sak til ressursteam 	<ul style="list-style-type: none"> - Foreldresamtaler 1-2 ganger i året - Ansvar pedagogisk leder/styrer - Avdelingsmøter – hele personalet - Personalmøter – hele personalet
Voksenrollen	<ul style="list-style-type: none"> Utviklingsprogram Bedre sammen - refleksjon og kollegaveiledning på møter - Personalet skal være oppdatert faglig - Mål for egenutvikling - Praksisfortelling/observasjon av praksis - Medarbeidersamtaler, kollektive og individuelle 	<ul style="list-style-type: none"> - Refleksjonsoppgaver på avdelingsmøter og personal/planleggingsdager - Alle ansatte setter seg mål sammen med sin leder for egenutvikling, som skal evalueres - Systematisk refleksjon over egen praksis, flere ganger i halvåret.
Foreldresamarbeid	<ul style="list-style-type: none"> - Fast foreldremøte på høsten - Dugnad - Forutfest – oktober - Luciafrokost – desember - Vårfest – mai - Faste møter SU - Foreldremedvirkning i viktige saker (årshjul) - Daglig kontakt ved levering og henting av barn - Foreldresamtaler 	<ul style="list-style-type: none"> - Foreldresamtaler 1-2 ganger pr år (pedleder) - Brukerundersøkelser(Udir) hvert år
Barnehagens planer	<ul style="list-style-type: none"> - femårsplan, årsplan, månedsplan utarbeidet med utgangspunkt i Rammeplan og Lov om barnehager. I tillegg har vi flere planer som er utarbeidet for å favne om alle barnehagene i Vegårshei: Overgang barnehage til skole og plan for et trygt og godt barnehagemiljø mfl. 	<ul style="list-style-type: none"> - Evalueres underveis og etter periode Vi har faste evalueringspunkt på flere «prosjekt» i løpet av året. En språkperiode etterfølges alltid av evaluering, vi evaluerer månedsplanen etter hver måned, vi evaluerer halvårlig og helårlig. Ansvar pedagogisk leder og styrer.

10. Progresjonsplaner knyttet opp mot fagområder, ut i fra alder og modenhet (pedagogisk verktøy for pedagogisk personell)

1 -2 ÅR	KROPP, BEVEGELSE, MAT OG HELSE	KUNST, KULTUR OG KREATIVITET	ANTALL, ROM OG FORM	NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI	ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI	NÆRMILJØ OG SAMFUNN
<p>Jeg kan 50 ord. (da mener vi forstå, det er ikke alltid uttales)</p> <p>Jeg kan uttale og gjenta ord.</p> <p>Jeg kan peke på det jeg vil ha.</p> <p>Jeg kan kommunisere med andre.</p> <p>Jeg kan være med på samling sammen med tre-fire barn i 3-5 minutter.</p> <p>Jeg kan øve på turtaking. Eks vente på sin tur</p> <p>Jeg kan titte i enkle pekebøker</p> <p>Jeg kan svare på spørsmål med ja eller nei.</p>	<p>Jeg kan stå uten støtte</p> <p>Jeg kan øve på å gå uten støtte</p> <p>Jeg kan pinsettrepet og elsker å plukke opp smuler fra gulvet</p> <p>Jeg kan bruke toppgrep når jeg tegner: det vil si at jeg holder blyanten øverst med to fingre.</p> <p>Jeg kan spise selv og drikke av kopp</p> <p>Jeg kan vaske hendene med hjelp av en voksen</p> <p>Jeg kan kaste en ball forover</p> <p>Jeg kan klatre og elsker å utforske</p>	<p>Jeg kan være med på enkle bevegelsesanger som bjørnen sover, hokus og pokus eller lignende</p> <p>Jeg kan klappe til sanger (hermelek)</p> <p>Jeg kan bevege meg etter musikk</p> <p>Jeg kan bruke kroppen i maleaktiviteter – hånd/fot</p>	<p>Jeg kan kjenne forskjellen på ulike former (runding, trekanten, firkanter)</p> <p>Jeg elsker å hjelpe til med rydding</p> <p>Jeg liker å hente ting som den voksne ber om</p> <p>Jeg kan putte ulike former i puttebokser.</p>	<p>Jeg kan være ute å leke med sand og vann</p> <p>Jeg kan holde malerkosten med toppgrep og se forskjell på farger og kanskje har jeg en favoritt farge allerede.</p>	<p>Jeg kan vise mine følelser. Glad, sint, lei seg. Og når andre er glad eller lei seg kan jeg også bli det (Empati)</p> <p>Jeg kan trøste hvis noen er lei seg</p> <p>Jeg kan vise mitt temperament i form av aktivitetsnivå, sosiale ferdigheter og oppmerksomhetsspenn (Får jeg ikke det jeg vil ha, kan jeg bli sint)</p> <p>Jeg er viktigst i hele verden</p>	<p>Jeg kan kanskje dele med andre men helst vil jeg ha alt selv</p> <p>Jeg kan være nysgjerrig på nye ting og er selvsikkerheten min stor nok ønsker jeg kanskje å være med</p> <p>Jeg kan få positive erfaringer om nærmiljøet ved å være med på tur i nærområdet og undersøke alt som jeg synes er interessant på min vei</p>

2 -3 ÅR KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	KROPP, BEVEGELSE, MAT OG HELSE	KUNST, KULTUR OG KREATIVITET	ANTALL, ROM OG FORM	NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI	ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI	NÆRMILJØ OG SAMFUNN
<p>Jeg kan begynne å snakke med korte setninger Jeg kan si nei og det er et viktig ord for meg fordi jeg uttrykker egen vilje og selvstendighet ved å bruke ordet. Jeg kan delta mer aktivt i rim, regler Jeg kan begynne å sette ord på det jeg ønsker Jeg kan høre på bøker med litt tekst men liker best å samtale om bildene</p>	<p>Jeg kan løpe og hoppe. Jeg kan løfte et ben omgangen en kort stund. Jeg kan gå i trapper. Jeg kan hoppe ned fra en lav krakk Jeg kan kaste og sparke en ball Jeg kan bruke tverrgrep: ta grep tvers over blyanten eller skjeen med tommelen nederst og lillefingrene øverst. Jeg kan vise at jeg vil ha ny bleie (begynnende fase for å bli tørr).</p>	<p>Jeg kan lage dyrelyder. Jeg kan kjenne forskjell på materialer: myk, hard, grov og glatt. Jeg kan kle meg ut og elsker å bruke mammas sko Jeg kan synge i gruppe. Jeg kan delta i sangleker, bevegelsessanger og klappeleker. Jeg kan uttrykke meg estetisk gjennom formingsaktiviteter: håndavtrykk, fotavtrykk, rive, lime, male, klippe, klattekunst.</p>	<p>Jeg kan herme og telle 1-2- 3 Jeg kan se forskjell på liten/stor. Jeg kan putte former i innpaspningsbrett. Jeg kan legge store perler på brett. Jeg kan se forskjell på farger og kan navnet på yndlingsfargen. Jeg kan bruke enkle rim og regler, sanger og eventyr med tall. Jeg kan Konstruksjonslek-duplo og forskjellige klosser. Jeg kan delta i rydding. Jeg kan sortere leker og gjenstander etter størrelse og farge. Jeg kan bruke tall og telling i lek. (men skjønner ikke helt hva det betyr)</p>	<p>Pirre barns nysgjerrighet. Stimulere til bruk av sansene: lukte, føle, høre, se. Har kjennskap til begrepene sau, gris, hest, ku. Snø og is er kald. Solen gir varme. Bondegårdsbesøk. Jeg kan bruke sansene mine. Jeg kan kjenne forskjellen på kald vann-varmt vann- is.</p>	<p>Jeg kan vise følelser: glad, trist, lei seg, sint. Jeg kan sette ord på egne og andres følelser. Jeg kan ta hensyn til andre, trøste, klappe. Jeg kan si «Stopp» til andre hvis det blir for mye for meg. Jeg kan øve på å gi, dele med andre og vente på tur Jeg kan synge noen enkle sanger.</p>	<p>Jeg kan navn på barn og voksne på avdelingen. Jeg kan sette ord på mine ønsker og behov. Jeg kan vise hvilke interesser jeg har Jeg kan delta i markeringen av de ulike merkedagene som er representert på avdelingen. Jeg kan avgrense meg selv ovenfor de andre- kunne si nei og stopp.</p>

3-4 ÅR	KROPP, BEVEGELSE, MAT OG HELSE	KUNST, KULTUR, OG KREATIVITET	ETIKK, RELIGION, OG FILOSOFI	NÆRMILJØ OG SAMFUNN	NATUR, MILJØ, OG TEKNOLOGI	ANTALL, ROM, OG FORM
<p>KOMMUNIKASJON, SPRÅK, OG TEKST</p> <p>Jeg kan ca 1000 ord Jeg kan snakke meg ut av en konflikt uten å slå eller klore, men bruker da kanskje sterke ord som om at «du er dum» Jeg kan takke for maten Jeg kan fortelle hva vi har gjort i barnehagen Jeg kan bruke fire eller flere ords setninger, ennå mest med substantiv men også med verb Jeg har stor glede av ordleker fordi ordene har ofte i seg selv en melodi- eller lydverdi Jeg kan og ønsker å lære nye ord og i rollelek trener jeg med ord og setninger slik at kunnskapen min blir stabilisert. Jeg kan enkle tidsbestemmelser som nå eller etterpå Jeg kan beskrive og fortelle om ting og situasjoner som ikke er nærværende, uten andre virkemidler enn ord. Jeg kan bruke språket som kommunikasjonsmiddel</p>	<p>Jeg kan gå på do selv Jeg kan vaske hendene (kanskje med en påminnelse) Jeg kan sykle på trehjuls sykkel, men det kan være vanskelig å stanse Jeg har bestemt meg for hvilken hånd jeg vil bruke av høyre eller venstre Jeg kan skjenke fra en mugge Jeg kan rulle i gresset Jeg kan på samme sted hoppe med samlet bein Jeg kan gå på tå Jeg kan kaste en ball Jeg kan gå opp og ned trapper uten å holde meg (opp med vekslende ben og ned med samlede ben) Jeg kan gå baklengs Jeg kan skrue av og på korker og lokk Jeg kan navngi kroppsdelene, og vite hvor de er på kroppen Jeg kan vite når jeg trenger plaster</p>	<p>Jeg kan klippe etter en strek Jeg kan være med på bevegelse leker Jeg kan tegne et menneske med hode, armer og ben (hodefoting) Jeg kan ha interesse for å bli kjent med ulike musikkinstrumenter Jeg liker rim og regler på grunn av rytmen og ordklangen de har Jeg kan synge enkle sanger</p>	<p>Jeg kan dele med meg Jeg liker best faste rutiner og vil gjerne vite hvorfor hvis det er endringer Jeg kan vente til det blir min tur Jeg kan følge enkle regler, men reagerer noen ganger med motstand Jeg kan vise følelser, og forstå andres følelser (Glad, trist, sint) Jeg kan tøy mine behov i øyeblikket og vente til senere med å få dem tilfredsstillt Jeg er undrene og spør ofte hvorfor (hvorfor er mitt yndlingsord i denne perioden) Jeg kan leke enkel rollelek sammen med andre men hver enkel episode er avsluttende handlinger (etter å ha matet dukken begynner en ny episode) Jeg kan bytte leker derfor vil konflikter avta</p>	<p>Jeg kan navnet på noen av husdyrene Jeg kan være ute i all slags vær Jeg kan gå på tur i nærmiljøet Jeg kan sortere boks Jeg kan si Tjelta barnehage Jeg kan være med å lage mat Jeg kan plukke opp boks</p>	<p>- Jeg kan glede meg over å være ute i naturen, og blir oppmerksom på det som finnes der. Jeg kan vise interesse for ulike formingsmaterialer, og formingsteknikker Jeg kan være konsentrert i en aktivitet i 15 minutter.</p>	<p>Jeg kan tallordene 1 og 2 (men forstår ikke alltid betydningen av dem) Jeg kan sortere etter form og farge (men det er ikke sikkert jeg kan navnet på dem) Jeg kan skille mellom flere former som runding, trekant og firkant Jeg kan delta i enkle brettspill og vente på min tur (turtaking) Jeg kan pusle med enkle puslespill med få brikker Jeg kan gå fint i rekke Jeg kan bruke preposisjonene riktig</p>

4-5 ÅR	KROPP, BEVEGELSE MAT OG HELSE	KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	KUNST KULTUR OG KREATIVITET	NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI	ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI	NÆRMILJØ OG SAMFUNN	ANTALL, FORM OG ROM
<p>Jeg kan stupe kråke, hoppe ca 24 cm, stå på et ben i 4-5 sekunder, balansere på en tykk strek og kaste ball, hinke og ta imot stor ball.</p> <p>Jeg kan helle vann i en kopp med en hand.</p> <p>Jeg kan tegne en skisse av et menneske og enkle tegninger av f.eks. dyr, blomster, biler eller båter</p> <p>Jeg kan spise med kniv og gaffel</p> <p>Jeg kan forskjellen på gutt og jente.</p> <p>Jeg kan erfare kroppens muligheter og begrensninger</p> <p>Jeg kan ha en begynnende forståelse om sammenhengen mellom egne gode matvaner og ytelse.</p> <p>Jeg kan kle på meg selv med litt hjelp</p> <p>Jeg kan gå på do.</p> <p>Jeg kan gå opp og ned trapper uten å holde meg med vekslende ben</p>	<p>Jeg kan lytte til historier og svare på spørsmål om det jeg har hørt.</p> <p>Jeg kan høre og forstå det meste av hva som blir sagt.</p> <p>Jeg kan sette sammen setninger.</p> <p>Jeg kan snakke om et bestemt tema.</p> <p>Jeg kan si de fleste ord og lyder riktig - men ikke nødvendigvis lyder som: l, s, r, v, z, ch, sh, th.</p> <p>Jeg kan noen bokstaver og tall.</p> <p>Jeg kan bruke samme grammatikk som resten av familien.</p> <p>Jeg kan snakke om både fortid og framtid.</p> <p>Jeg kan tøyse/leke med språket og finne rimord</p> <p>Jeg kan se i bøker og samtale om innholdet.</p> <p>Jeg kan kjenne igjen flere bokstaver</p> <p>Jeg kan øve på å skrive navnet mitt.</p> <p>Jeg kan ta imot en beskjed</p> <p>Jeg kan være i dialog over lengre tid</p> <p>Jeg kan være oppmerksom på lyd</p>	<p>Jeg kan bruke ulike tredimensjonale materialer med ulik struktur og overflate</p> <p>Jeg kan navnet på primærfargene.</p> <p>Jeg kan blande farger.</p> <p>Jeg kan fargelegge innenfor en strek</p> <p>Jeg kan tegne/male ut i fra fantasi og virkelighet</p> <p>Jeg kan klippe ulike former.</p> <p>Jeg kan enkel rollelek.</p> <p>Jeg kan skille mellom ulike lyder og toner (eks lydlotto, lydleker).</p> <p>Jeg kan synge i gruppe.</p> <p>Jeg kan delta i sangleker, bevegelsesleker, klappeleker.</p> <p>Jeg kan enkel dramatisering av hverdagshendelser eller dyrelyder osv., enkle eventyr.</p> <p>Jeg kan være med på barneleker og, ringleker.</p>	<p>Jeg kan være kreative i forhold til bruk av naturen f. eks å lage kongledyr.</p> <p>Jeg kan finne pinner til bål.</p> <p>Jeg kan presentere navn på: marihøne, edderkopp, skrukettroll. Årstider.</p> <p>Jeg kan kildesortere glass og metall.</p> <p>Jeg kan ta vare på naturen.</p> <p>Jeg kan at vannet har tre ulike tilstander: is, vanndamp, flytende.</p> <p>Jeg kan navnet på noen insekter.</p>	<p>Jeg kan bidra til å løse konflikter.</p> <p>Jeg kan se andres behov og handle positivt ut i fra det.</p> <p>Jeg kan argumentere for egne meninger.</p> <p>Jeg kan undre meg over filosofiske spørsmål om for eksempel liv og død og blir møtt med alvor og respekt.</p> <p>Jeg kan uttrykke meg i demokratiske prosesser som valg av tur, aktiviteter, tema med mer.</p> <p>Jeg kan ta opp ulike følelser og flere sosiale situasjoner jeg kjenner meg igjen i.</p>	<p>Jeg kan mitt etternavn og navnene på andre familiemedlemmer.</p> <p>Jeg kan være med å planlegge og evaluere opplegg/prosjekter i barnehagehverdagen</p> <p>Jeg kan bli hørt om ting som angår meg.</p> <p>Jeg kan utsette egne behov til fordel for fellesskapet</p> <p>Jeg kan se til høyre og venstre før veien krysses</p> <p>Jeg kan oppleve steder som har tilknytning til lokalhistorie – Bygdetunet.</p> <p>Jeg kan litt om hvordan livet på Vegårshei var i gamledager.</p> <p>Jeg kan litt om brannvern og nødnummer</p>	<p>Jeg kan se at det ligger tre gjenstander på bordet uten å telle dem.</p> <p>Jeg kan telle til 10.</p> <p>Jeg kan spille terningspill med støtte.</p> <p>Jeg kan gå på formjakt og finne ulike former for trekant, firkant, sirkel, rektangel.</p> <p>Jeg kan kopiere og lage mønster.</p> <p>Jeg kan litt om vekt og mengde ved for eksempel baking.</p> <p>Jeg kan sortere etter kategorier for eksempel: –Kjøretøy: bil, lastebil, traktor</p> <p>bestikk: kniv, gaffel, skje.</p>	

5-6 ÅR	KROPP, BEVEGELSE MAT OG HELSE	KOMMUNIKASJON, SPRÅK OG TEKST	KUNST KULTUR OG KREATIVITET	NATUR, MILJØ OG TEKNOLOGI	ETIKK, RELIGION OG FILOSOFI	NÆRMILJØ OG SAMFUNN	ANTALL, FORM OG ROM
<p>Jeg kan navnet på mange kroppsdelar</p> <p>Jeg kan kle av og på meg selv</p> <p>Jeg kan lære meg å bli trygg i vannet</p> <p>Jeg kan hoppe på ett ben</p> <p>Jeg kan kneppe knapper</p> <p>Jeg kan tre en tråd i en nål</p> <p>Jeg kan gå på do selv men trenger fortsatt litt hjelp med å tørke meg</p> <p>Jeg kan stusse en ball mot gulvet og ta imot med hendene</p> <p>Jeg kan skille mellom sunn og usunn mat</p> <p>Jeg har blyantgrep og kan klippe sikksakk, sirkler og bølger</p> <p>Jeg kan ulike typer regel- lek</p> <p>Jeg kan være litt rastløs og ukoordinert i bevegelsene siden kroppen vokser så fort</p>	<p>Jeg kan uttrykke meg i en gruppe</p> <p>Jeg har et stort ordforråd</p> <p>Jeg kan fortelle morsomme historier og rime</p> <p>Jeg kan hele navnet mitt</p> <p>Jeg kan lytte til andre</p> <p>Jeg kan leke-skrive</p> <p>Jeg viser interesse for bokstaver og spesielt min egen bokstav</p> <p>Jeg kan bruke språket i konfliktløsning</p> <p>Jeg kan ta imot oppgaver og utføre dem</p>	<p>Jeg kan jobbe i prosjekt</p> <p>Jeg kan tegne detaljerte tegninger</p> <p>Jeg kan fargene</p> <p>Jeg kan gå inn i en rolle i et skuespill</p> <p>Jeg kan mange regelleker</p> <p>Jeg kan danse</p> <p>Jeg kan syngje sanger med mer enn ett vers</p> <p>Jeg kan lytte til en opplesning uten å se bilder</p> <p>Jeg kan bruke fantasien min, når jeg lager noe</p>	<p>Jeg kan de ulike årstidene</p> <p>Jeg har lært om miljøvern og vet hvordan vi kildesorterer</p> <p>Jeg kan undre meg over naturen sin mangfoldighet</p> <p>Jeg kan bruke noe digitale verktøy</p> <p>Jeg kan mye om dyr og vekster</p>	<p>Jeg kan skille mellom fantasi og virkelighet</p> <p>Jeg vet hva som er rett og galt</p> <p>Jeg har kjennskap til egne tradisjoner og religion</p> <p>Jeg kan stille åpne spørsmål som begynner med hva, hvordan, hvorfor</p> <p>Jeg kan vise respekt for andre</p> <p>Jeg har hørt om «den gylne regel»</p> <p>Jeg kan undre meg over ting som skjer</p>	<p>Jeg kan veien hjem fra barnehagen</p> <p>Jeg kjenner mitt nærmiljø</p> <p>Jeg kan vite veien til Vegårshei skule</p> <p>Jeg har hørt om likestilling mellom kjønnene og at alle kjønn har like stor verdi</p> <p>Jeg har kjennskap til trafikksikkerhet</p> <p>Jeg har kjennskap til landets styreform, konge og regjering</p> <p>Jeg kjenner til mange ulike kulturer og opplever at alle er en ressurs</p>	<p>Jeg kan noen matematiske begreper sammenligne/sortere</p> <p>Jeg kan leke med former og mønster (f.eks. mattemeisen, perler)</p> <p>Jeg kan stille spørsmål om hvor langt, hvor stort eller hvor høyt</p> <p>Jeg kan bruke tids- og plasseringsord</p> <p>Jeg kan interessere meg for hva klokken er</p> <p>Jeg kan bruke ulike typer spill, kortspill, puslespill, terning</p> <p>Jeg kan bruke over- og underbegreper</p>	

11. Kompetanseplan for personalet i Vegårshei barnehage

I en kompetanseplan ser vi på planene fremover og viser til hvilke planer vi har for utvikling av personale. Da det er behov for å sette utviklingen fremover i en sammenheng, kommer det et lite tilbakeblikk før fremtidige satsinger blir presentert.

Vegårshei barnehage har jobbet med språk, relasjon og læringsmiljø i en årrekke. Siden 2016 har barnehagen jobbet spesielt mye med språk og sett på koblingen til læringsmiljø, lek og voksenrollen. Vi har arrangert mange kurs og foredrag knyttet til temaet språk og da spesielt med fokus på minoritetsspråklige ettersom vi startet et prosjekt, Minoritetsspråklige barn i barnehage og skole, i 2016.

Vi har hatt følgende ressurser til Vegårshei i denne perioden: Ellen Strand om Språkglede, Nina I. Bråten om Språkkista og Torild Marie Olsen (skreddersydd opplegg, da hun jobber på UiA og har mange års erfaring fra feltet) om arbeid med språk, flerspråklige barn i barnehage og skole. Vi har hatt stort fokus på å dele kunnskapen og invitert lærerne fra småskolen og ansatte fra de private barnehagene på Vegårshei. Eks. Vi har brukt læringscenteret sine språkløyper over en periode på to år og vi har jobbet mye med Trygghetssirkelen.

I refleksjonsgrupper har vi tatt ulike problemstillinger knyttet til ny rammeplan og sett dette i forhold til voksenrollen. Nina Nakling har vært en ressurs inn i denne tematikken. Med tanke på ny rammeplan (2017) stoppet vi opp med begrepet Livsmestring og brukte god tid på dette temaet fra august 2018. Vi reiste til Oslo på fagdag, der vi alle fikk lytte til Per Schultz Jørgensen og hans foredrag om Robuste barn. Vi har jobbet med mobbing som tema og da spesielt med utgangspunkt i «Anerkjennelse som forebygging» av Ingrid Lund. Vi har vært med på å jobbe frem plan for et godt og inkluderende barnehagemiljø, sammen med de private barnehagene. Perioden som ligger foran oss (se tabell under) skal vi satse på utviklingsprogrammet, Bedre sammen, der vi konsentrer oss om: 1. Et sterkt og samhandlende lag, 2. Tydelig og enhetlig opptreden, 3. God og åpen kommunikasjon, 4. relasjonell forståelse og relasjonskompetanse og 5. Godt omdømme.

Kompetanseplan for 2020-2024

ÅR	2020	2021	2022	2023	2024
Hva	<p>«Bedre sammen» i samarbeid med firmaet Relasjonsledelse (OU-midler).</p> <p>Starte opp utviklingsprogrammet «Oppfølgingsordningen»/UIA/Fylkesmannen</p> <p>Førstehjelpskurs (eksternt) Beredskapsøvelse: Når det utenkelige skjer Brannkurs, tema: Slokke med apparat Fortsette å implementere rammeplan Fortsette å implementere resultat fra prosjekt</p> <p>Urosamtalen/BTI «Fysak» inn i hverdagen (hele kommunen)</p>	<p>Fortsette med utviklingsprogrammet «Bedre sammen».</p> <p>Fortsette «oppfølgingsordningen»</p> <p>Førstehjelpskurs (internt) Brannkurs, tema: Slokke/finne lokasjon branntegning/permer Fortsette å implementere rammeplan</p> <p>Livredningskurs</p> <p>Utdanne prosessveiledere – en pedleder på hvert hus (Rekomp)</p>	<p>Implementere resultat fra «Bedre sammen»</p> <p>Implementere resultat fra «oppfølgingsordningen del 2»</p> <p>Førstehjelpskurs (eksternt) Brannkurs, tema: Rullerer Livredningskurs Språk med Torild Marie Olsen (UiA)</p> <p>Digital praksis (Rekomp) i samarbeid med Østre agder</p>	<p>Vi rullerer planen og ser på behov i sammenheng med utvikling innenfor sektoren.</p> <p>Førstehjelpskurs (internt)</p> <p>Digital praksis (Rekomp) i samarbeid med Østre agder</p>	<p>Hvilken forventninger? -Udir</p> <p>Førstehjelpskurs (eksternt) Livredningskurs</p> <p>Digital praksis (Rekomp) i samarbeid med Østre agder</p>
Hvordan	<p>2 planleggingsdager med forelesning 2 planleggingsdager i refleksjonsgrupper Ledersamling på Vegårshei (1 dag)</p> <p>Refleksjonsgrupper</p> <p>Gjennomføre kurs i Urosamtalen (internt)</p>	<p>2 planleggingsdager forelesning 2 planleggingsdager -læringsmiljø Ledersamling på Vegårshei (1 dag) Refleksjon i grupper På avdelingsmøter, personalmøter, pedteam og planleggingsdager</p>	<p>1 planleggingsdag med fokus på «Bedre sammen» og hvordan det kanskje vil endre våre verdier/rammer for hverdagen? Alle ansatte skal øve sammen på å bruke teori i praksis.</p>	<p>Vi belyser utfordringer gjennom veiledning, refleksjon og ny kunnskap.</p>	<p>Gjennom kontinuerlig kompetanseheving av personalet på tvers av stillingsbeskrivelse og profesjon</p>
Hvorfor	<p>-Følge dagens lovkrav til barnehage -Barnehage med god kvalitet -Ivareta barns behov for god barndom For å kartlegge og forstå behov for å kunne gjøre fornuftige tiltak. - kontinuerlig forbedring-medarbeiderskap</p>	<p>Store endringer i samfunnet og barnehagen som intuisjon. Hvordan nå målet om å være en lærende barnehage.</p>	<p>For å bli en virksomhet med god kvalitet for brukere. Ansatte skal trives med god kompetanseheving og egen læring og utvikling. Være en lærende organisasjon.</p>		
Evaluering	<p>Kontinuerlig: mnd., halvår, årlig – forankring Har vi sett noe nytt? Endret oss?</p>	<p>Kontinuerlig – forankring Justere kurs etter behov</p>	<p>Kontinuerlig</p>	<p>Kontinuerlig</p>	

12. Årshjul i barnehagen

Måned	Juli	August	September	Oktober	November	Desember
H Ø S T	-Sommerferie, Barnehagen stengt fire uker	-Oppstart nytt barnehageår -Planleggingsdag	-Brannvernuke -Foreldremøte -Språkgrupper	-Høstferie uke 40 -Elgjakt -Forut-fest -Foreldresamtaler -Språkgrupper -Planleggingsdag	-Foreldresamtaler	-Nissefest -Lucia -Julegudstjeneste -Besøk bygdetunet -Siste dag før jul, lille julaften
Måned	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni
V Å R	-Planleggingsdag	-Samefolkets dag -Vinterferie uke 6 -Femmer- overnatting -Karneval	-Skidag -Foreldrekaffe	-Påskebesøk av presten -Barnehagen stenger kl.12.00 onsdag før skjærtorsdag (Dato for påske, Kristi himmelfartsdag og pinse er ulik fra år til år)	-Vårfest, besteforeldre inviteres -Mini 17.mai -Dugnad -Språkgrupper -Barnehagen stengt 1.mai, 17.mai og Kristi himmelfartsdag -Planleggingsdag	-Forskeruke -Femmerfest -Sommerfest, SU ansvarlig -Språkgrupper -Barnehagen stengt 2.pinsedag

Litteraturliste:

Brandtzæg, I., Torsteinsen S., Øiestad G. (2013). *Se barnet innenfra – hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*. Kommuneforlaget.

Merete Lund Fasting Barns utelek

Jørgensen, P. (2017). *Robuste barn*. Cappelen Damm akademisk.

Lund, I., Helgeland, A. (2016). *Mobbing i barnehagen*. Pedlex

Lysebo, M., Bratt, E. (2019). *Relasjonskompetanse i barnehagen*. Pedlex

Melaas, T. (2013). *Blikk for lek i barnehagen*. Kommuneforlaget.

Melvold, L. (2019). *Barn er budbringere*. Kommuneforlaget.

Melvold, L. (2018). *Livsmestring i barnehagen*. Kommuneforlaget.

Sandø, H., Myran, I. (2018). *Språkarbeid og utforskende skriving i barnehagen*. Pedlex.

Sëljö, R. (2004). *Læring i praksis. Et sosiokulturelt perspektiv*. J. W. Cappelens forlag.

Spurkeland, J. (2012). *Relasjonskompetanse*. Universitetsforlaget.

Sæverud, O. Forseth, B., Ottem, E., Platou, F. (2015) *En veileder om begrepslæring*. Statped.

Regjeringen. (2017). Å se barnet som subjekt av Berit Bae. Lokalisert 10. august 2020 på

<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt--noen-konsekvens/id440489/>

Lovdata. (2006). *Lov om barnehager*. Kunnskapsdepartementet.

Læringscenteret UiS. Tilknytning i barnehagen av Cecilie Stanghelle <https://www.uis.no/nb/laeringsmiljosenteret>

Læringscenteret UiS. Sosial kompetanse av Ingunn Størksen på <https://www.uis.no/nb/laeringsmiljosenteret>

Det gode livet innebærer å kunne virkeliggjøre de dyder, de moralske holdninger og kvaliteter, som vi i barndommen tilegner oss som en indre målestokk. Denne indre målestokken bærer vi med oss gjennom livet, vi ser den som en positiv del av vår bagasje.

Dyder som skaper sammenheng mellom det vi kan, det vi strever etter og det vi står for, det er robusthet.

(Per Schultz Jørgensen, *Robuste barn*, s.175.)